

Za narod.

(Povest. — Spisal *Mirovič*.)

I.

Imenitni dogodki so se že začeli in dovršili s slastnimi pojedinami. Modro in previdno je namreč začenjati važna opravila s potrebnimi telesnimi krepili, zakaj duševna, umetniška in verska krepila niso vsakomur dovolj tečna.

Zakupnik seliškega lova, veljak in grajščak Fran pl. Zagolli, mož slovenskega rodu in menda laškega imena, posestnik podedovanih denarjev, je povabil danes zvečer svoje lovce sobrate na prvega letošnjega zajca.

V Zagollijevi hiši je bil to vsakoleten domač praznik brez važnih posebnostij za sosednjo okolico, če ne poštevamo malih preprirov med vinskimi gosti, neizogibnih kletvic in drugih podobnih stvari. Dostavljamo, da je bil drugo jutro gostitelj sam ponosen, ako je bil dobil on z gosti vred imenitnega „mačka“.

„Meni ne stori to nič — meiner Seel — non posso — moj želodec!“ In samosvestno je pogledal okoli sebe in je kakor gospodična na mestu, kjer ji bije srce, pogladil tam, kjer deluje navadnim ljudem želodec.

Naš plemenitnik je imel nelepo navado, da je vedno mešal slovenske, nemške in laške stavke in besede, kar se mu je zdelo sila visoko in aristokraško, a pripovedovavec ga v tem ne more natančno posnemati.

Letošnji prvi zajec ni mamil s prijetno ščegetajočim duhom gosposkih nosov v Zagollijevi kuhinji, marveč v gostilni pod grajščino pl. Frana, pri njegovi sestrični vdovi Faninki. Vsled te premembe je imel ta večer nekoliko drugačen značaj, kakor „zajčja“ večerja v prejšnjih letih.

Letos se je bilo namreč na primernem kraju v seliškem trgu sprožilo vprašanje: kaj bo z Zagollijevo sestro Irenko, ki tudi živi in mre z vsako količkaj boljšo pesmico,

samo da zveni v stikih: Triebe - Liebe, in mila - ljubila ...

Tudi let ima dovolj in dote dovolj; ženina pa ni, ni ...

Modre glave so sklenile, da bi se lahko zaljubil vanjo sodiški adjunkt Josip Šenica.

Sproženo vprašanje je kakor vrh gore sproženi kamen. Nekaj dnij je zaman krožilo po seliškem trgu, a slednjič je vendar srečno ali nesrečno doslulo na ušesa Franu pl. Zagolliju. Poslednjič je podrezal še seliški pivar svojega znanca:

„Kaj misliš, ne bo napačno!“

„Če je to res; veš kaj, Lobnik“, je rekel možu silne brade in silne moči v zobeh, „adjunkt sicer ni moj ideal, je prevelik panslavist.“

„Pijan slavist, Fran, kaj?“

„E, strela! Si skoro bolje povedal, nego sem jaz mislil, pri moji veri, ha, ha! Tako je! Ali adjunkt je tudi moj prijatelj, mislim. Mi lahko naredimo to le stvar kmalu.“

Domenila sta se. Lobnik, rodod Korošec, je pokimal z brado in potrdil: „Dro, dro!“ pa je veljalo.

Račun je zahteval, da je pl. Zagolli nekega dne zarana zadel puško in šel, česar še ne pomni zgodovina, prvega zajčka počakat v Jelenje, kjer je vedel, da jih je po njegovi milosti največ.

Pok! Nesrečni slučaj usode! Ni ga zgrešil. O je, o je! O je, o je! Moj kožuh, moj kožuh! — Res zajčji kožuh je dobil pod rebri luknjo, in skozi luknjo je šla boječa zajčja duša k socijalnim demokratom; telo je pa zlezlo v pleteno lovsko torbo, od koder so mu bila določena drugačna pota kakor jih je hodilo doslej.

Pl. Zagolli si je mislil stvar s pristavom še veliko glajšo nego ono leto s konjem belcem, kupljenem na Ogrskem. Konj je namreč kupcem ugajal, a barva ne.

„To se pomaga, pri moji veri“, je rekel in velel gnati žival domov in na drugi mesečni semenj je pripeljal iste postave in velikosti vranca, katerega je kmalu srečno prodal.

„E, e, e! Znati treba! Svet se dá varati! Ha, ha!“

Vendar kar se je zgodilo pozneje, ko je konj tako nesrečno hitro osivel, in je sam imel sitno pravdo, je bilo pl. Franu seveda veliko manj všeč.

Zato pa ni bil nič modrejši, ampak je začel zaradi sestre in Šenice po starem načinu, mislé si: saj ljudje vendar niso živina. Delal se bom nekako Slovana, dasi ne čutim za to posebnih talentov; a njega s tem gotovo pridobim. Moja sestra itak dovolj sanjari o narodnih junakih. Tako je!

Drugi dan po nesrečni zajčji smrti so se takoj o mraku začeli shajati v Faninčini gostilni prijatelji zajčje pečenke in prijatelji Zagolijevega vina, nekateri celo iz sosednjih vasi.

Odlična pivnica — v času narodnega navdušenja celo čitalnica — je kazala nekaj več lovskih okraskov na stenah in jedno mizo manj kakor po navadi. Gospoda je namreč rada sama med seboj. Tudi sicer običajni časniki slovenski in nemški so morali za ta večer v nasprotno sobo — med kmete.

Petrolejka nad glavami je brezozirno razsvitljala navzoči družbi večje in manjše pleše, a glave so se večinoma udale povelju nosa in očij in so se željno obračale preko skladnice krožnikov naravnost proti sredi mize, kjer se je kadil slastni „rižot“.

Na pol osiveli nadpetdesetnik Viktor Gorenjec, ki se je pripeljal iz bližnjega Podgorja s sorodnikom Vinkom pl. Zagolijem, Franovim bratom in podgorskim veleposestnikom, se je že dvakrat, trikrat uprav poželjivo obližnil po brkah in si nestrpno natezal široko kozjo brado. Sam s seboj je v mislih doganjal težavne računske vaje in hlastno motril vrsto gostov: kdaj in koliko more in mora priti do njega od te neprecenljive vsebine.

„Jaz prav rad, veste, gospod, prav rad jem o pravem času tako-le“, pojasnjeval je v Tantalovih mukah svoje nazore sosedu Pavčiču, posestniku in političnemu agitatorju, čeprav sta bila že štirinajst let sprta. Nikdar premagana sila je nikdar ugnani želodec.

„Hm“, pritrdi Pavčič, všečno pomrda z nepredolgimi brkami in dregne z nogo pod mizo pristava Šenico, hoté mu reči: „Ali ga vidiš, vražjega filistra? Za žlico rižota pozabi najsvetejšo jezo.“

Adjunkt, ki je že zajel jedi, popravi zlati nanosnik, upre vanj velike modre oči in prikim, da so mu naravni kodri na sencih in za ušesi ljubko zabingljali; tudi pleša se je dostojno pridružila imenitnemu dogodku.

Glavno besedo pa je imel, kakor se že spodobi, plemeniti gostitelj sam in brezozirno zabavljal svojemu najnepokornejšemu nasprotniku v trgu: „In ta človek, veš“ — tikal se je z vsemi povablenci — „veš, ni prišel res oni dan prosit, naj potrpi za tisti dolg, ha, ha! Rekel je: pri moji veri, je res —: Fran, potrpi, tvoje dobro srce je sploh znano. Če me zgrabiš ti, me bodo še drugi... ha, ha, ha! Pri moji veri, je res. Tisti dolg, veste, sem nalašč kupil od občine; saj veste, ko je bil še župan, je Zevnik goljufal, pa mu niso — seveda tudi moj rajni oče — hoteli potrditi računov. Ostal je dolg do teh dnij. Sedaj ga imam tako-le na verigi, ha, ha! — Kako se je posmehoval naš Vinko, ko so rekli po smrti mojega očeta, da nas postavijo na cesto. Sedaj pa ima; ne, jaz ga imam, ubogo paro.“

„Hm! To ni baš kavalirsko, mejkuš, kaj praviš, Josip“, pošepne skoro na glas Pavčič; „ko bi meni naredil tako, mejkuš, ga počakam — pravica gori, pravica doli — na štiri oči.“

Šenica je molčal, pridno zalagal telečjo glavo s hrenom in oboje še pridneje zalival z vinom; le z očmi je trenil in pokazal, da se strinja, še več, pokazal mu je, položivši nož in vilice na mizo, obe stisnjeni pesti pod mizo.

Pivar Lobnik je hotel presekati kočljivo govorico in zinil počasi vmes: „Seveda,

kdor ima denar, — kdor ima denar, dela lahko tudi tako. . .“ In pl. Zagolli je spretno pritrdil: „Tako je, pri moji veri!“ in imenitno je pogledal okoli sebe, češ, da dobi kaj priznanja. A ni ga bilo.

„Fran, ti si bil vojak“, začne adjunkt ne preveč rahlo, „izkusil si sploh nekaj po svetu; zato moraš zlasti ko plemič, ko kavaler priznati, da je ta boj — precej nedjnak: tako se bori otrok z medvedom.“

Zopet se je zdelo Lobniku potrebno zagosti svoje „dobro, dobro“. Hotel je s tem vzbuditi pozornost in pokazati, da se sedaj-le prav dobro je in pije; gostje pa niso vedeli, ali je pritrdil pristavu ali Zagolliju.

Viktor Gorenjec, ki je bil v vsej stvari — razven rižota in telečje glave s hrenom — najnepristranejši poslušavec, je z očmi že precej nevarno škilil po zadnjih koščkih telečjega ušesa, oblizoval škodoželjno sršče brke in slednjič pomislil: „Tudi meni se spodobi nekaj reči. Moram, moram; sicer mi bodo očitali, da sem prišel v Selišče samo jest in pit.“

A blede lice Frana pl. Zagollija ga je skoro spravilo s tira. Misleč, da so se v tem času, ko je on pasel oči in želodec, vsaj trikrat sprli, je imel za prvo dolžnost povabljenega gosta, da pomiri družbo: „Fran, ti govoriš prav, seveda, kdo pa? Te vrage treba zadaviti. . .“

„A koga? Ljubi moj!“ podraži Pavčič.

„I, koga?“ Sedaj je obžaloval Gorenjec svojo samopašnost in rekel: „Socijalne demokrate, koga pa?“

Belolasi in belobradi poštar Slakar je tedaj zagnal za nožem še vilice od sebe, se naslonil z glavo na stol in začel svoj: „Hi, hi, hi!“ v najvišjem glasu, drugi pa za njim v vseh možnih glasovih; celo Fran je pomagal.

Gorenjec se je pa jezil: „To jaz vem, gospodje, jaz vem, ker nekaj berem. Vi ne berete nič, pa tudi ne veste nič, seveda.“

A gostje se le niso dali ustaviti v smehu.

„Prosim, gospodje, da jaz popravim stvar“, povzame pl. Fran. „Tukaj le stric Viktor je sicer prav povedal, da treba tega vraga

zadaviti, samo da ni vedel, koga. Zato pa še jaz rečem: Zevnika treba zadaviti, če kaj beremo ali nič. Koliko je osleparil občino, ko je bil župan! Več nego dvakrat, — magari štirikrat toliko . . . da bi je ne bil!“

„Računal je samo uradna pota, in to sme vsak župan, ako neče trpeti gmotne škode. Jaz, kakor me poznate, nisem njegov somišljenik, marveč se držim druge stranke, a njegovo rodoljubje cenim. Škoda, da ni imel prilike očistiti ga v moderni vzgoji in politiki.“

„Njegovo rodoljubje je neumnost!“

„O, prosim!“ zahrešči Šenica na vse registre svojega močnega grla. „Ti se drzneš med nami narodnjaki, kakor nas pozna svet, nazivati rodoljubje — neumnost? Kaj — prosim, ali —?“

„Zevnikovo rodoljubje, gospoda! Prosim, da se izvoli popraviti: Zevnikovo rodoljubje ni vredno, da se je prijatelj Šenica toliko ogrel, pri moji veri, da ne!“ Šenici, ki je doslej stal, da bi odgovarjal, je padel nanosnik na mizo, pa je sedel še sam in brezskrbno zalival.

Skupno zabava je bila nekoliko prisiljena in se je trgala na najvažnejših mestih. Gmotni namen nocojšnjega večera pa so gostje srečno dosegali, zakaj vse štiri noge prvega zajca so preširno kazale nesložnim gostom vse štiri vetrove.

Nesreča je hotela, da je postrežnica postavila pred Viktorja Gorenjca obilen kup z zeleno odičenega poiré-krompirja, preko katerega so mu oči le iztežka dosegale slastne oblikke. Sedaj pa sedaj se je pomenljivo dvignil s stola. Med gosti se je začelo dolgočasno hrkanje, pokladanje kupic na mizo in molk. Gorenjcu so oči plašno begale od jednega dolgočasnega obraza do drugega, in njegov strah, da bo najbrž vsled nesporazumljenja, — ali celó bližajočega se prepira — treba oditi domov kar od celega pečenega zajca, je bil vedno bolj opravičen. Ker je hotel to nesrečo odvrniti, je pograbil sam nit pogovora.

„Ali jaz vem, veste, jaz vem, kaj se pravi županiti. Moj svak je bil župan devet let, pa ne mara biti več, ker je kupil mlin ob

Soči na Goriškem. Jaz vem dobro, kje je; tam sem jedenkrat dobro kosil. — In mlin, gospoda slavná, nese več nego županstvo.“ — Radovedno je pogledal, če umejo vsi njegovo duhovitost; in ker le ni bilo odločnega glasú, je napravil kakor Aleksander Veliki z gordijskim vozlom, rekši: „Pa dajmo, no, gospoda slavná, veste, to-le bo dobro!“ — In spretno je pomaknil poiré izpred sebe,

„O, prosim! Ti veš — ne rečem, da je bilo vse prav. Toliko pa rečem, da bi tudi on mene, ko bi me le mogel — lopov. Tako je!“

„To si samo misliš“, popravi Pavčič.

„No, prav gotovo, dragi moj!“ je hitel Fran nemški. „Ti Zevnika ne poznaš, ha, ha! Ljudje pravijo, da se piše Zevnik, ker rad zeva, pa ne zastonj. In vox populi ... saj veš. Tako je, no!“

Tiho božično veselje.

Narisał C. Koch.

zajčka s polivko pa k sebi ter zasadil vilice v najlepši košček.

Tudi Lobnik si je mislil: Dro, dro: Zagolli nas je povabil, Zagolli ima; on nas je povabil, pa naj dá. Mirno se je pridružil Gorenjčevemu mnenju in dejanju. Slednjič je tudi Pavčič nehal samo molčati za praznimi zobmi; storil je, kakor je videl druge. S svojega krožnika je ponudil Šenici boljši del, le-ta je sam segel na veliki krožnik in izbral kos hrbta, potem ponudil pečenko naprej samemu gostitelju: „Prosim!“ — Za nekaj časa pa: „Pa ne bodi hud, Fran!“

„Prav ni, pa amen“, poudari zajetni mož in pogleda po mizi, da se je Gorenjec zopet bal za zadnje zajčje ostanke na krožniku.

Duri se nagloma odpró in v sobo stopita vdova Faninka in sestrična Irenka pl. Zagollijeva.

„Dober tek, gospoda! Je-li bil zajec okusen, kaj? Jaz sama sem ga pomagala peči in polivati — res, res!“

Te stavke je izgovorila Irenka tako srčno in naglo, kakor da se jih je že tri dni učila na izust. Nihče ni mogel odgovoriti,

ker ni vedel, na kaj, niti potem, ko je že nehala.

„No, gospod Pavčič, vi ste človek dobrega okusa, pravijo: povejte svojo misel!“

„Izvrstno, gospodična, Vam rečem: izvrstno, mejkuš! Pa kaj ne bo, če ga obračajo tako nežne ročice in gledajo tako krasne oči. Koder vi stopate, se morajo koprive preminjati v najlepše vijolice, vam pravim, gospica!“

„Oho! Šaljivec! Škoda, da imate tako lepo gospo soprogo! Vi bi bili nevaren snubok.“

„Ho, ho! Ho, ho!“ je izpustil Lobnik svojo trobento in pomislil zase: To je bil prav za prav nocojšnjega večera namen, pa — —

Tudi Gorenjec se je pomagal smejati, zakaj z zajčjo pečenko ni imel več opravila.

Irenka je sedla poleg brata in marljivo upirala svoje velike rjave oči v Josipa Šenico. Vdova Faninka, stoječa za njo, jo je morala nekolikokrat dregniti in ji pošepniti: „Ne bodi no smešna! Saj nisi več šestnajstletna institutka! Dekle mora znati svoja čustva skrivati.“

Šenica je zapalil kubo in pihal gost dim pod strop, ne meneč se mnogo za družbo, ne za Irenkine žarke poglede. Njegove misli so se kopale bržkone zopet v širnem vse-slovanskem morju.

„Tako, tako, gospica, da nas kdaj osrečite s svojo milo navzočnostjo“, je zopet povzel Pavčič. „Tako malo kdaj smo skupaj. Najbližji sosedje, pa se skoro ne poznamo.“

„Tudi meni je bilo nocoj samo za to — več — saj sicer nimamo tukaj nikakršne družbe“, omeni pl. Fran.

„Pa res“, dostavi še Slakar, „vi Podgorci pritečete s konjički v naš trg plačat davke, pa frk! nazaj tako hitro, da Muhičev hlapec ne utegne niti koleslja obrniti, hi, hi, hi!“

„Tako je, žal; prav govoriš“, pohvali pl. Fran; „midva z Lobnikom predstavlja največkrat sama trško inteligenco. Pri moji veri, ni res, Gašpar?“

„Dro, dro, žali bože; premalo se shajamo.“

Šenici se je zazdelo, da bi utegnil sedaj le biti primerni čas za sijajen govor. Snov mu je ponudil pl. Zagolli sam.

Začel je s Slovenci in Slovani, potegnil v vrtinec živahnega govora Čehe in Poljake in domače kimavce, se strašno razsrdil na srbsko-hrvaški narodni razpor in izkusil končati s Franom pl. Zagollijem in še višjim domačim plemstvom na Slovenskem. „Pridite torej vi, ki ste se mastili in obredili z žulji našega naroda, spoznajmo se, spoznajte narod, bodite mu voditelji, kakor ste mu bili v turški sili! Pridite vi, ki ste za pravo naše gore listi, učite se našega jezika, spuščajte naše navade, poučujte narod o boljši bodočnosti, svetite mu z baklo svobode in napredka...!“ Nekoliko tiše nadaljeval se je nagnil s polno kupico in ugašajočo kubo k pl. Franu: „Da se pa s sinjih višav slovanske skupnosti in nesloge spustim sem-le v naš najožji krog k ostankom tega le bivšega stanovavca kraških goličav, pravim: Pridi Ti, Fran, z dušo in srcem v naš krog... hm!... bodi naš, kakor te v resnici vidimo tukaj le med seboj! Bodi naš, — — bodi naš! Živio, živio!“

Navzlic složnosti v klicih „živio!“ so se misli zopet dvojile in trojile: Spadam li k plemičem ali k navadnim ljudem? — Ta sitni dvom je nadlegoval zlasti Gorenjca, ki je često rad poudarjal plemenito rojstvo svoje matere. Čutil je potrebo, da se izjavi.

„Mi bi že bili z narodom, ko bi se bili kdaj učili slovenskega jezika.“ — Šenica ga je že hotel prav osorno vprašati, v kakšnem jeziku govori sedaj le, a ni mogel vmes, ker je oni nadaljeval:

„Jaz sem bil v laških in nemških šolah in le kot trgovski pooblaščenec na Hrvaškem in v Slavoniji sem se privadil toliko jezika, da sedaj za silo umevam slovenske časnike. Jaz sem za to, gospoda slavna, da mi poprimemo vajeti na vseh koncih in krajih zažene slovenske politike.“

„Še nikdar nisi govoril tako pametno, mejkuš, da ne“, pohvali ga Pavčič in pogleda Irenko, ki ni ganila z očesom od adjunkta. „Veš, jaz sicer ne dam za vse plemstvo

skupaj prevrtanega groša, zakaj plemstvo rodú je podedovana neumnost srednjega veka, a plemenitost srca je meni plemstvo, katero res spoštujem. V tem oziru sem demokrat; zato pa tudi čutim, živim in rad umrem za naš mili narod. In taki moramo biti vsi, plemiči in neplemiči. Bog živi gospico Irenko, ki se v nocojšnji družbi tako imenitno dolgočasi! Živela!"

Zopet so zazvene le čaše.

Pristav se je nagloma ozrl v Irenko, trčil ž njo in opazil njen plamteči pogled; pa dalje o tem ni utegnil misliti. Zdelo se mu je, da čuje klic: „Na delo, moj sin!“ — Zato je pritrdil Pavčiču:

„Dobro, izvrstno, Janko! O bližajočih se volitvah vsi doli k narodu, vsi v preprosto kmetiško hišo! Prijeti moramo, da tako rečem, kmeta za roko, ker ga doslej še niso naučili hoditi v javnosti. Kako neki? Ali se dvigne slovenska politika kdaj izmed slaboglasnega domačega prepira? Kje so pa naši tisti višji nameni in smotri? Kje je čut in zavest slovanske skupnosti, vsled katere bi nas morali tujci spoštovati in se nas bati? Stomilijonski narod slovanski ne čuti niti iskric onega ognja, ki je združil veliko Nemčijo, združil Italijo. — Ne mislim tukaj političnega združenja, marveč kulturno jedinstvo. Naš skupni kapital, medsebojna podpora v obrtu in v trgovini, naša materialna moč, kje je? — Ne pravijo zastoj tujci: Vi Slovani ste podobni volu, s katerim orjejo. Vol bi se lahko obrnil in bi z rogmi in z lastno močjo odgnal priganjača, a potrpežljivo sluša in orje in bo oral. — Tega nam ni treba. V to svrho deluj vsakdo izmed nas. Živela svoboda slovanska!“

Pristavu se je svetilo oko, smotka mu je ugasnila, in ko so že vsi trčili na njegovo zdravico, je še stal in kakor zmagovit vojskovodja zrl, kakšen utisek ima njegov prepričevalni jezik.

Irenki se ni zdel Šenica še nikoli tako lep kakor danes v ognju narodne navdušenosti. Tudi njej se je zdelo, da drugače ne more biti, vendar je mož vpil za nocojšnjo družbo in nocojšnjo sobo vsaj štirikrat pre-

več. Začel je potem kar preko mize govoriti s pl. Franom, ali ni mari res, kar je povedal.

„Samo besede, pri moji veri, samo besede. Narodu dajte kruha, dajte zaslužka, da bo mogel dostojno rediti sebe in svoje otroke, dostojno se oblačiti in izobraževati. Kaj, da bi se jaz pridružil tem-le našim lačenpergarjem? Za milijon ne! No, samo za jeden slučaj ... prosim te!“

„Pa brez milijona“, se je vtaknil Pavčič, hoteč uganiti njegove misli. Toda pl. Zagolli se je nevoljno stresel.

„Da, brez. Pa pripravite nam železnico, tisto tako zaželeno drugo zvezo s Trstom, potem bomo vsi delali z narodom, zakaj le-ta si s tem opomore in pride sčasoma v dotiko — z evropsko kulturo.“

„Tako je, res je, Bog te živi!“ zavpije Gorenjec in ponudi kupico, da bi trčil ž njim, ker se mu je zdelo, da poleg tako zanimivih pogovorov vendar preveč pozabljajo — želodec.

Pl. Zagolli se ni zmenil za njegovo ponudbo.

„A brez tega, dragi moj, kako neki? Veš, jaz ne berem mnogo, kakor tukaj le stric Viktor, a berem toliko, da zvem, kako gotovo pri nas vsako v javnost stopajočo osebo zmerijo z rožnim vencem. Veš: kdor je za jedno kronico daljši ali širši, ta zmore ali pa ne zmore, kakršni nazori so baš tedaj na površju. Jaz sem pa in ostanem liberalec. Denite me, kamor koli!“

„Dobro! Bodi vsaj slovenski liberalec, dasi brez vere bore malo opraviš pri našem narodu. Pomni, Fran: nisem tercijal, a brez-vec tudi ne bom nikdar; povem ti pa: pustimo ljudstvu vero in pomagajmo mu po drugih potih za naprednejšimi narodi, ki vsled napredka vendar še niso izgubili vere. Poglej Ruse, ali niso mogočen narod? A tudi lahko veš, da so Rusi izredno verni in pobožni.“

To je zdramilo Pavčiča, ki je med tem prav sladko šepetal z Irenko.

„Dobro, živio, Šenica!“ In trčila sta, da je glasno zazvenelo po sobi.

„Jaz sem tudi tvojih mislij: držim se vere svojih očetov, a narod ljubim, ljubim tako, da ne vem, kaj je v meni večje: vera ali ljubezen...“

Zopet je naivno pogledal deklico, ki se mu je sladko nasmejala; Gorenjec pa je zagodrnjal pred-se: — „Ta je res — star norec!“

„A popom se jaz ne udam, pri moji veri, nikoli. Lahko živim brez njih in upam, da lahko umrem brez njih. Ti tiči ne spravijo nikogar v nebesa; verjamite mi, da ni drugače.“

„Pa duša, Fran?“ vpraša sestra nedolžno.

„Moja duša, kaj? pri moji veri, bo tam, kjer papeževa. Misliš, da ne? Veš, kako da ne? Ubil nisem nikogar, oropal nikogar, okradel tudi ne! Torej, kaj hudiča se more zgoditi zla z mojo dušo? Pri moji veri, — tako je, ha, ha!“

Gorenjec kakor bližnji sorodnik se je vrlo pomagal smejeti, mislé sam s seboj: „Mi plemiči — kar nas je — smo vsi taki.“ Drugi so molčali, pridno mešali lansko zeleniko iz Zagollijeve kleti s pristno štajersko slatino in pili, pili...

„Tako kakor ti, Fran, so najbrže govorili vsi plemiči na Slovenskem in zato ostali suha veja na narodovem deblu. Tako ni prav. Si vivis Romae, romano vivito more!“

„Mejkuš, da ni prav to, veš, Fran“, pomagal je Šenici še Pavčič.

„Dro, dro“, je podrgnil tudi Lobnik, in poštar je pristavil:

„Slovenci, Slovenci smo in ostanemo, kaj, gospica?“

„Da, gospica, pa vi?“ obrne se do nje Pavčič.

„Mi — mi nismo Slovenci — la prego come? — Ich — —“

„In če dobite moža, gospica, vrlega Slovenca, potem...?“

„E, potem bom Slovenka.“

„Torej na zdravje naše bodoče Slovenke, gospôda!“

„Saj ji še niste dobili moža, gospod Pavčič“, ugovarjala je Faninka.

„Pa bom. Cloveku ni dobro samovati — kaj?“

„Živela, živela!“

„Tako no, tako! Saj pravim: pri damah treba začeti, pa potegnemo vse plemstvo za seboj“, pohvali se Pavčič, a pl. Fran ga pogleda in začne:

„Vprašam vas, gospodje, zakaj pa niso naši predniki potegnili z narodom?“

In ponosno se oglasi Viktor Gorenjec:

„Ker jih narod ni bil vreden.“

„Da, res, narod ni bil vreden takega plemstva, pri moji veri!“

Gorenjec še zvrne kupico mešanice v grlo in jo postavi na mizo s precejšnim udarcem:

„Tako je!“

Tedaj pa se dvigne Janko Pavčič v vsej svoji ne premali visokosti, zavihti pest in trešči ob mizo, da so koščice bivšega zajčka nemilo odskočile:

„Vi niste bili vredni takega naroda. Vi, ki ste lenarili po gozdeh, popivali po dvoranih in zapeljavali... Da, vi niste niti danes tega vredni. Narod se je dvignil brez vas in se še dvigne brez vas. In prav je tako! Tudi danes niste nič boljši; to si izvrstno pokazal nocoj.“

„No, prosim, kaj sem pokazal?“

„Ti bereš samo laško in nemško.“

„Ker sem se samo tega naučil.“

„Kakor tvoji predniki. Nič drugače. So-proga ti je Italijanka.“

„Ker mi je bila všeč, in pa tisto — pod palcem.“

„Da res, tudi tvoji predniki so se zanimali za to. In veš, da govoriš grozno mešanico dveh treh jezikov, žargon...“

Pl. Zagolli tukaj ni vedel, kaj bi rekel, pa tudi ni utegnil, ker ga je Pavčič prehitel brezobzirno: „Vi plemiči bodete iz same lenobe sploh pozabili vsakršen jezik; potem bodete lajali...“

„Vrag, ti pa le molči! Veš, si jemal pivo iz tovarne... si mi dolžan...“

„Pa res, tudi lepo oliko znate vi plemiči: v gostilni tirjate dolgove.“

„Svoje lahko vsak!“

Tu seže vmes Šenica kakor zastopnik pravice:

„Pa je kaznivo in surovo.“

„Jože, ti pa tudi molči, zakaj če te zgrabim za vse, boš vokal in bral še huje nego tale nocojšnji zajček v Jelenjah.“

„A, tako?“

„Tako, tako! Nič drugače, moj dragi!“
Adjunkt je osupnil, a pl. Fran je nadaljeval:

„Zakaj pa nisi še sodnik, če ne radi dolgovi in — pijače?“

Šenica je pogledal grozovito grdo, pograbil kupico, hoteč jo zalučati predrznežu v lice, pa Irenka je v tem hipu smuknila k sestrični v kuhinjo:

„Ti, nocoj se bodo pa res domenili še marsikaj; sedaj si že očitajo dolgove, pijanost in ne vem še kaj.“

„In nezakonske otroke morda, kaj? Ti jih še ne poznaš, Irenka!“

„Moj Bog, ta-le adjunkt! Saj kakor mož ne bo takšen, kaj veš, Faninka? Jaz bi ga že držala. Da bi me le maral!“

„Pst, tiho, ti otrok otročji! Samo da jaz vem, bom že stvar uredila.“

„Lepo te prosim, Faninka! Pa jutri mi poveš, kaj se je zgodilo. Moram počivat. Veš, se ne spodobi, in tudi ni zdravo, veš. Lahko noč!“

„Lahko noč!“

V nekdanji čitalnici je vino razgrelo izprva tako onemogle duhove, okrepčalo grla in krčilo pesti, da so padale na mizo glasno zveneče kakor toča na ploščevinsko streho.

Vdova Faninka je tedaj čakala, kdaj se začne le-te igre zadnji del, da se bodo začeli nositi in pehati skozi vrata na cesto; a ga ni dočakala...

Dolgočasni udarci ure na bližnji pivovarni so naznanjali jedno popolnoči, kar je potrdil tudi zvon v stolpu trške cerkve.

Krik iz gostilne se je razširil v različnih hripavih glasovih na cesto in po cesti na tri vetrove: pristav je vpil kar brez nehanja proti svojemu stanovanju, zmerjal in obdeležoval poštenost pl. Zagollija; Gorenjec je sekundiral odhajajočemu Franu v laškem in nemškem jeziku z impertinenco, beraškim ponosom in s sličnimi ocvirki, katerih pa Pavčič ni kar tako požiral, marveč postrezal plemičem z mešetarstvom, kmetiškim ponašanjem in nekdanjim uboštvom. Ko odhajaje že ni več umel nasprotniških ljubeznivostij, je ponavljal mirno in modro: „No, no, bomo videli; no, no, bomo že še videli, no, no...“

Poštar Slakar, nocoj proti svoji navadi najpotrpežljivejši, je molčal, ko mu je plemeniti Fran očitil zadolženo posestvo: nalil je kupico in tem večkrat pil. V oddaljenem kotu je na pol speč poslušal prepirajoče se stranke ter odhajaje polagoma kolovratil iskati vrata zadolžene hiše...

Na oknu svoje spalnice je slonela Irenka in v jasno, temno noč strmeča poslušala zadnji prizor zanjo osnovanega, a tako neusmiljeno ponesrečenega imenitnega dogodka.

(Dalje.)

Mir s teboj!

Mir s teboj in sladka sreča!
To mi je molitev vroča,
srčna ljubav jo naroča:
Mir s teboj in sladka sreča!

Naj ljubezen s tabo hodi...
čista deva, zvesta večno;
da ti bo življenje srečno,
naj ljubezen s tabo hodi!

Naj ne varajo te upi!
Na življenja srečni poti
nam prihaja smrt naproti...
Naj ne varajo te upi!

Mir s teboj in sladka sreča!
Z mano pojdejo spomini,
zvesti drugi v bolečini.
Mir s teboj in sladka sreča!

Ljudmila.

Za narod.

(Povest. — Spisal *Mirovič*.)

(Dalje.)

II.

Naslednje jutro sta Irenka in vdova Faninka že zgodaj in samo za prvo silo opravljeni sedeli v kuhinji, kjer je še od sinoči čakala nepomita posoda — skrbne gospodinje. Valjali so se tudi še različni ostanki Zagollijeve gostoljubnosti. Iz odprte pivnice je pa prihajal duh po izpuhtelem vinu, po izdišanih jedilih in po pijancih, duh, ki je Irenko opominjal razdejanih nad sinočnjega večera.

Brat se je še oddihal v mehki postelji od prestanih dušnih in telesnih naporov. Tudi njega je jezil včerajšnji neuspeh. Faninka pa, vajena takih in sličnih prizorov, je modro izpolnjevala sestrčni dane obljube. Takoj na vse zgodaj je poslala hlapca prosit k Maliču, kjer se navadno ustavljajo Podgorci, da naj naročé, pridi kdorkoli, da se mora pri njej oglasiti, ker ima važnih naročil do sestrčne Pavčičevke.

„Veš, Faninka! Tako sem žalostna, oh, tako!“ — in samozadovoljno je ogledovala drobno nožico v pisanem brezpetniku.

„Potrpi no; mari misliš, da dobiš moža kar čez noč? To ni kar tako, hi, hi! Potrpi!“

„Pa čuj, draga moja“, rekla je po laško, kakor sicer večkrat, „z mano je tako-le: Jaz imam svoje račune v redu. Že marsikdo se je ozrl name, ne samo da vidi mojo obleko, temveč mene; tudi jaz sem že čutila za tega več, za onega manj; kaj hočeš: deklet z dvaindvajsetim letom je že pol žene; a ljubezni, te pa, verjemi, nisem še čutila. Včasih nekaj vre v meni, da bi objela ves svet in se hkrati razjokala.“

„Torej bi bila rada zaljubljena, pa ne moreš najti para, hi, hi, hi!“

„Ti se samo norčuješ, Faninka! Sem ga že našla, oh, našla, pa najbrž ž njim tudi

svojo srečo ali nesrečo. Bojim se, da me ne bo maral. Gosposki snubci pravijo: prekmetska je; naši domači pa ugibljejo: pregošposka je; meni se pa godi kakor onemu med dvema stoloma.“

„Irenka, pravim, čakaj! Pride Josip Šenica in poreče kratko: moja je!“

„Oh, morda! Pa moj brat zarenči kakor trobenta sodnjega dne: Nikdar je ne dobiš. Ti si že obsojen. In premišljevala bom, veš, Faninka, premišljevala bom, stara samica, kako srečne so druge preproste, nerazsodne deklice. O Dio mio!“

„Ne boj se ne, objokanec ti, sitni! Ali ne dosežeš kmalu zakonite starosti, ko boš sama svoja?“

„Pa res!“ se razvedri Irenka, obriše solze in popravi jutro snežnobelo obleko tesneje k sebi.

„Nekoliko sitno bo, seveda. K meni, vem, da ne bo Šenice več kmalu, ker prihaja sem naš Fran. Škoda! Lahko bi vaju kar jaz blagoslovila. Veš, me vdove imamo za to posebno srečo.“

„Le norčuj se, le! Sinočni zajček je moja nesreča. Oh, da ni mogel moj brat začeti govora s čim drugim, ne pa s tistim zevniškim kosmačem.“

„Veš, Fran je hotel pokazati, da je boljši narodnjak nego Gregorij Zevnik; s tem je hotel pridobiti Šenico zase in zate. Veš, Irenka, tako sem mu jaz nasvetovala in tako sva se domenila in tako smo slednjič pogoreli — vsi štirje. Smola, kaj hočemo?“

Sestrična se je bridko nasmehnila in zopet obrisala oči.

„Ne boj se ne, golobičica, ne boj se! Sem mislila zate tudi že drugo!“ Vdovica je umolknila, okrogli podbradek se ji je prijazno napel, in temno oko se ji je prijazno posvetilo: „Glej, sedaj se pripravljajo za

nove volitve. Jaz sem gostilničarka in imam ušesa za vse. Torej: Šenica je povsodi zraven. V Podgorju pri Pavčiču se shaja tako zvana štiriperesna deteljica, imenujejo jo tudi kvadrifolium: Pavčič, ki ima za drugo soprogo mojo sestrično, dva učitelja in tvoj — no, kaj bi še tajila — tvoj Josip. Torej ne boj se! Tudi Pavčičevka je radovedna . . .“

„Pa kaj misliš, da bo vsled tega?“

„Ti si še mlada, Irenica! Glej: na lahko vse zvemo, kaj počenjajo; in ker se tvoj brat prav gotovo ne bo mešal v volitve: z Zevnikom ne mara, s Šenico in Pavčičem vzpričo zadnjega prepira tudi ne, boš ti lahko kdaj obiskala Ivanko Pavčičevko, ko bo tam pristav — —.“

„V Podgorju je tudi moj brat Vinko.“

„Pa je že davno s Pavčičem v prepiru.“

„Sem slišala, da ne pri taroku. — Boš pa videla, Irenka!“

Le-ta je neverno odkimala z glavo: Faninkino govorjenje je bilo sicer zvito in premišljeno, a njenim čustvom zelo nasprotno. Vznemirjalo jo je: bo li Josipu vseč, če ga bo tako zalezovala? In Faninka jo je tešila: „Pojdi no; ti sanjariš o vsem drugem, samo o prihodnjem soprogu ne. Pojdi no, otrok ti otročji! Druge znajo može loviti še — drugače!“

Opetovano se je priporočila vsemožni vdovici, ki je želela tudi sama čim preje dobiti par, in le počasi odšla preko domačega vrta v svoj budoar.

Tisto jutro je stopil še dokaj zgodaj okoli devete ure pristav Šenica v svojo uradno sobo. Premetavši nevoljno nekaj pripravljenih aktov je segel po sinočnjem uradnem listu, a ker mu ta s svojimi slovensko-nemškimi oglasi že davno ni ugajal, ga je sunil na stran in sklenil sam s seboj, da bo danes tukaj-le notri presneto dolgočasno. „Kaj, ko bi mi sodnik pustil“ — se je tolažil — „danes kakšno komisijo! Na prostem, svežem zraku bi se vsaj razvedril.“

Kodrasti vènc pšenične barve las, objemajoč mu glavo kakor lovor rimskim imperatorjem, se je radostno vznemiril, glava se je zadovoljno dvignila, pa hajdi skozi najbližje duri k načelniku.

Sodnik, mož starega kalibra in starih nazorov, je še očitneje govoril skozi nos nego Fran pl. Zagolli.

„No, prosim, kaj želite, no, no?“ je zagodrnjal.

In Josip je v neizbranih, kratkih a krepkih črtah narisal zadnje poglavje iz usode nesrečnega jelenjskega zajca.

„No, pa ste zajca pojedli, no, no, pa vam je maček vendar ostal, ho, ho!“

„Probatum est, gospod! Pa bi ga danes rad kam zapasel — — morda kakšna uradna komisija, hm!“

„No, kaj še? Mačka na komisijo? Kaj pa mislite? Justitia regnorum fundamentum, sed non — maček, ho, ho!“

Šenica je čutil, da ga je šef vsekali, zato je govoril ponižneje:

„Če ne, pa prosim, prosim, naznanjam, ker sem že tako zaznamovan z najrazličnejšimi pikami — prosim za danes dopust — celi dan dopust.“

„No, no, počasi! Da vas ne bo veljalo, bom pogledal, kaj je na vrsti. Mge! Že vidim! No, no! Sam sem mislil danes popoldne v Strane dovršit inventar po tistem kovaču, ki je umrl v Ameriki: pa če hočete vi, kolega, no, pa ga vi napravite! Povem pa še to-le: Pazite, da preganjate jednega mačka ne priženete vsaj iz Podgorja domov — dveh!“

„Hvala vam, hvala! Z Bogom!“

Veselo se je peljal Josip v svobodno naravo. Samemu sebi je na tihem častital, da jo je izvil tako srečno in tako modro. Tudi ves sinočnji prepir ga ni z drugim zanimal, kakor s tem, da ni bilo treba iti po voz k Zagolliju kakor navadno. Stopil je k izvoščeku, ki pa hoče tudi drago plačilo. „Ba! Kaj to? Bomo plačali!“

Plačani konj je danes vozil naglo in prijetno. Ker mu je Zagolli sinoči očital dolgove, se mu je danes zdel zabit, muhast, ohol in surov kmet z bliščečim priimkom.

V Podgorju je bilo treba vsekako ustaviti pred Pavčičevo ozko in tesno dvonadstropno hišo. Na dvorišču in preko ceste so metali kroglice Pavčič in učitelja Rus in Dobravec.

„Kam pa, kam?“ vpraša učitelj Rus po prvem kratkem pozdravu.

„Na komisijo. Pridem kmalu. Počakajte!“

„Jože, ali se ti tako mudi?“ zopet vpraša Rus in pomežikne Pavčiču.

„Povejte no, gospod komšija¹, kaj ste danes dobili iz Ljubljane?“

Šenica je mirno sedel na vozu in mirno gledal vse tri „balincarje“, ki so ga obkrožili kar s krogli v rokah. Zopet je moral rusobradi Rus naprej tiščati pogovor:

„Za poslanca v deželni zbor ga bomo volili tukaj-le našega gospoda komšijo.“

„Res, res! Osrednji volilni odbor je gospoda komšijo postavil našemu okraju za kandidata“, hitel je Dobravec, stiskaje adjunkt desnico.

„Častitam, Janko!“

„Čakaj no; moram biti prej izvoljen.“

„Pa kdo ti je pisal? Ne, to vem: Kako so ti pisali?“

„Ali sprejemem.“

„I kdo pa bo? Lepo vas prosim, komšija, gospod komšija! vi, jedino vi ste za to. Živio naš poslanec!“

In dvignil je klobuk in se glasno veselil prihodnje zmage; oni trije so se mu pa smejali.

„Kaj meni niso prihranili nobenega okraja?“ vpraša poparjeni Šenica.

„Tega ne vem. Ali si se zgledal?“

„I veš, da! Le v deželnem zboru bi utegnil jaz dokazati, da sem nedolžen navzlic vsemu natolcevanju, vsemu sumničanju. In za narod bi potem še veliko uspešneje deloval nego sedaj, ko se trapim iz jedne disciplinarne preiskave v drugo. Tukaj ne morem, saj veš; roke so mi zvezane.“

„Res, res! O, res, res!“

H-i-i-i! Zdrčal je naprej; pred Pavčičevo hišo pa se je nadaljevala igra, katero je poslej pomagala gledati tudi rdečelična gospodinja — gospa kumica, kakor jo je bil že od nekdaj začel nazivati učitelj Rus iz same hvaležnosti, da je jedni glavi izmed njegovega premnogoglavega drobiža držala krstno svečo.

¹ Pomenja: sosed.

Njen obrazek je pričal, da posvečuje gospa kumica svojo poglavitno skrb dobri pijači v gostilni. Vendar ima rada odločilno besedo ne samo v kleti in kuhinji, marveč i v celem Podgorju — v vsej vaški visoki politiki. Ne nastopa sicer rada javno, zato pa rajša doma za vrati, v kakem kotičku pri žejni sosed, za kuhinjsko omaro in z odličnejšimi zastopnicami svojega spola celó v — svoji spalnici. Njenemu bistremu očesu ne uide noben gibljaj sicer zajetnega in odločnega Pavčiča, ki je pa moral navzlic temu in samo zastran ljubega miru v hiši že često premeniti svojo agitatorsko taktiko.

Navidezno seveda se ni udal nikoli.

Tudi danes je trpel vsled sinočnje pojedin dvojno bolezen. Dobrodošel mu je bil učitelj Rus in za njim Dobravec, ki sta takoj pritrkljala krogle izpod stopnic za veznimi vrati.

„Kumšija, šestak! Poglejte, no, tako-le! Ali bodete merili?“ iznenadi ga Rus in podraži tovariša: „Pa zahvalimo, kaj, prijatelj, tako-le šestaček! Vidiš? Poliček cvička! Že davno ga nisva tako po ceni zaslužila!“

„E, se mi ne ljubi! Mejkuš, ali kako smo sinoči žehtali; zajček je kar plaval, veš, mati“, podraži nalašč svojo ženko, dobro vedé, da ji to ne bo všeč; toda učiteljema treba vendar pokazati, da bodoči poslanec ni nikak „vitez zlate šlebedre“.

Gospa kumica Ivanka mu obrne hrbet.

Nasproti ji je baš prihajala znana služkinja od sestrčne Faninke iz Selišča. Kako prav je prišla, da se ji ne bo treba jeziti nad soprogom, in s tem vendar pokaže svoje preziranje.

„Kaj novega, Tinca?“

„Dober popoldan jim voščim, gospa.“

„Bog daj, Tinca, Bog daj! Pa kaj bi rada, ali kam greš?“

„Gospa so jih pustili prav lepo pozdraviti, pa še to so mi rekli, naj jim izročim — to pismo.“

„Aha! Je že prav! Pojdi z menoj!“

Tudi igravci so šli v kuhinjo umiti in obrisati si roke, in prej nego so dovršili le-to kratko opravilo, se je Tinca obližuje

vračala v Selišče in stiskala v žep papir, ki je bil najbolj podoben drobnim vizitki.

„Saj ga bomo, gospod kumšija, gospod poslanec, ali ne?“

„A, kdo bo sedaj pil! Prav kmalu pride Šenica; ta bo danes dal za vino do zlodeja, mejkuš, da je res.“

„I pa vendar, gospod kumšija, da ne bi čakali tako-le žejni.“

„Jaz nisem žejen; vidva praskarja, ki sta me ociganila za igro, bodeta, mislim, pa tudi potrpeča.“

„I, saj imamo dobljena dva po pol; gospod kumšija, ali ne veste? Midva praviva pa samo: pol litrčka tako-le bi prav nič ne škodilo. Le meni verjemite!“

„Ivanka, pol litra vina tema-le gospodoma; jaz ne bom pil, pa smo bôt.“

Molčé je prišlo vino na mizo v odlični pivnici in molčé je zopet odšla gospa kumica.

„Ti!“ dregne Dobravec tovariša, „kaditi bi bilo treba.“

„Pa res! Ali nimaš nič pušila?“

„Samo usta! Torej čakaj, da to dobiva!“

„Kumšija, gospod kumšija, vam je gotovo ostala še od sinoči kaka prav lepo dišéča smotka. Ste bili, pravite, v tako dobrih krajih, a midva bi rada kadila.“

„Mejkuš, kumšija, vi ste pa tudi vsega potrebni.“

„I, kaj pak! Otroci ne in — cigare ne, ker — zahvalim — ste mi jo že dali. Ná, prijatelj!“

Dve imenitni viržinki sta iz Pavčičevega žepa prešli v Rusove roke, pozneje pod nos in v usta — prihodnjima agitatorjema.

„Poglej, ti kumšija“, reče Rus Dobravcu, „take-le bomo poslej kadili do volitve vsak dan.“

„Hm! Pa kdo bo plačal?“ vpraša modro Pavčič.

„I, kumšija, gospod poslanec, kdor ima, kaj pak?“

Pozneje sta Pavčiču ponujala pit — kakor se spodobi, iz obeh kozarcev, pa se je strašno nerad branil.

V steklenici je bilo še do polovice vina, ko je pridrvil Šenica vroč, hripav, lačen in

žejen. Robantil je uprav nemilo o kmetiški robotosti, neokretnosti in neprevidnosti, ker so tako nerodni, da ne znajo pokazati niti svojega premoženja, kakor je bila baš danes vdova stranskega kovača.

„Jože, saj naši kmetje niso juristi.“

„Pa so Juriji, pa vsi — vrag me vzemi!“

Po tem ne preveč blagoglasnem uvodu so se porazvrstili okoli okrogle mize poleg visokega predalnika, na katerem sta samovlastno gospodovala kipa Vodnikov in Strossmayerjev med tankimi umotvori pridnih pajkov. Tudi podobe iz slovanske zgodovine, zlasti žalostnih srbskih bojov s Turki, se niso mogle ubraniti prahu in nepoklicanim popravljavcem. Saj se godi resničnim podobam in realni zgodovini baš takšna, če ne še večja krivica . . . Na steni med oknom na cesto sta mamila pogled dva vrlo uspela poskusa Pavčičeve roke: risal je pač v mladostnem navdušenju in z obledelim tušem marsikaj, pa narisal vedno in povsod najbolje le — svojo Ivanko.

V temnem kotu je visela puška in lovska torba, v katere obližje se je spravil Šenica, ko se je kvadrifolček spravljaj na delo.

Na ne malo delo!

Najprej so morali ostali trije gledati, kako si je Šenica privezaval dušo s slastnim zrezkom in skominajočim limonskim sokom. Potem je moral Pavčič najneestrpneje čakati, da je pristav napil nenavzoči gospej kumici zaradi izbornega zrezka. Rus, vedno pripraven, je skočil po njo in jo srečno privedel v sobo, ko je bil prvi „ex“ že po grlu.

„Polni čaše!“ veli pristav Dobravcu, ki je ponižno odložil viržinko in se lotil točajskega posla.

„Vidiš ga no, prijatelj, zakaj se pa jočeš?“ ga podraži Rus, ko je Dobravec zopet zažigal smotko.

„E, vrag! To-le žveplo — — veš, prav v grlo.“

„Nič, grlo! Meni se zdi, da smotk s tako imenitnim naslovom ne znaš niti v zobeh držati . . .“

Dobravec se je branil, kakor je mogel, a splošnemu posmehu se ni mogel ubraniti.

„Ne, kumšija, gospod kumšija, to znamo mi, ki smo kdaj pri vojaki — v ‚cuker-fabriki‘ ali kolomaznici — kadili še vse kaj drugega.“

„Jaz sem pušil najboljši duhan v Bosni, ko smo šli prevažat za vojsko provijant.“

„Jožko, ti si bil ob okupaciji tudi doli, seveda?“

„Poročnik! Toda kaj nam hoče to? Vi ste sami filistri. Nihče nima pojma, kako smo bili sinoči razžaljeni. Rus, ti ne veš nič, Dobravec nič in ti Janko, tudi nič. — Žalostno, dovolj žalostno!“

Molčé je motril vse tri obraze, obrazi pa njega.

Kumici se je zdel zrak soparen kakor pred bližajočo se nevihto, zato je smuknila iz sobe. Komaj so se zaprla vrata za njo, je zavpil Šenica:

„Smrt, smrt, gospoda moja! Smrtno so-vraštvo sem prisegel danes temu modro-krvnežu iz Selišča. On, on, kdo pa je on? Ali se je česa naučil, česa naučil? Morda kaj zna razven bahaštva? Od matere se je naučil tistih pet laških besed, pri pijonirjih so mu zabili tisto malo nemščine, na katero je malo manj ponosen kakor na svoje zmage pri slabotnih ženskih . . . Jaz mu že pokažem, in mi vsi mu pokažemo, ako bomo složni in pa tihi — ko grob. Maščevanje je sicer grdo, a tukaj je potrebno. Zob za zob, glavo za glavo! Tukaj je dotaknjena tudi čast našega naroda, in to čast smo dolžni braniti mi vsi. Kdor je ne brani, temu ni prostora v naši pošteni družbi. Za to predlagam zopet „ex“, da izpijemo do dna v znamenje prisege.“

Mirno so zazvenčale kupice, mirno sta gledala kipa na popivajočo družbo, učitelja in Pavčič sta radovedno čakala, kakšno barvo pokaže nocoj Šenica; pajek je pa raztezal svojo nitkasto spretnost čez bitko na Kosovem polju.

Kmalu so zvedeli adjunktov načrt.

„Pl. Zagolli sam je pravil, da hodi zato tako lahko na Ogrsko po konje, ker ne plača železnice. Sporazumljen je s prevodnikom; temu vrže nekaj srebrnjakov, pa so

konji toliko in toliko cenejši nego drugim. Oba z bratom hodita po takih podplatih po konje. Sedaj pa velja: kdo bo tisti, ki naznani sleparstvo vodstvu železnice? Jaz ne morem; kakor veste, sem rezervni častnik in uradnik v javni službi: na takšnem družabnem stališču ne smem in ne morem. Mož se mora javiti z imenom in priimkom; za priče bomo že skrbeli.“

Kumica je došla prav na tihem, a še nikdar tako neprav ko sedaj. Šenica je umolknil in ostali čudeči se poslušavci tudi niso vedeli kaj reči: svetovati mogočni gospodarici, da jih za nekaj trenutkov zapusti, tudi ni bilo zdravo. Torej čakati . . .

Ali kumica, ki je bila tankega posluha in iz dobre hiše, je kmalu slutila, da tukaj nekaj ni prav, in je odšla. Pa ozračje se še ni očistilo:

„Hm, hm! Ko bi jaz ne imel otrok, katere bodo kleli zaradi tega z menoj vred še v grobu . . .“, pojasnjeval je Pavčič.

„Ko bi jaz ne bil oženjen in preobložen z otroki kakor vi, gospod prijatelj, brez premisleka bi prevzel ta posel.“

„Jaz tudi, ker bi bilo dobro delo“, dostavi Dobravec.

„A, kaj? Saj vem! Vidva sta v takih škripcih kakor jaz. Jediní Janko Pavčič lahko to učini. Njemu more stvar samo koristiti.“

„Zaradi poslanstva, misliš?“

„Seveda. S tem baš pomagaš narodni stvari. Zagolli je bil doslej slovenskemu napredku vedno nasproten. On bo uničen: izgubi plemstvo, socialni ugled in bo moral povrniti troške. Jeden protivnik manj.“

Vsem se je zdela lepa ta drzna slika končnega uspeha, a Pavčič nikakor ni verjel, da bi njemu utegnili koristiti vohunstvo. Želeč se ubraniti za sedaj te stvari, je rekel:

„Veste kaj? Odložimo vprašanje za danes! Poznam moža, ki bo z nami, ker je pl. Franu tudi sovražen.“

„A, misliš Gregorija Zevnika?“

„Ne! Tega moramo pustiti na miru že zaradi volitve; ž njim nobene zveze!“

„No, in? — Ta mož je?“

„Poštar Slakar!“

„A-a-a! — Pa res! — Pa res!“

Kakor da bi bila poslušala skozi ključavnico, kdaj bo konec prizora, je kumica odprla duri, ljubeznivo nagnila drobno črnolaso glavico in poprosila: „Gospod pristav!“ — In vedno gladko počesana črnolasa glavica se je nagnila na drugo stran, kar je imelo pomeniti: „Gospod Šenica, nekaj se imava zmeniti tukaj-le zunaj, pa samo z vami!“

Pokrepčan na duši in na telesu je molčé vstal in šel za njo, ne sluteč, kaj ga čaka pod tistimi strmimi stopnicami, kjer so ležale še nepospravljene krogle prejšnje igre.

V tem času je Pavčič razlagal učiteljema velikanski pomen sinočnjega zajca, sinočnje pijače in sinočnjega razpora. Zabil ni tudi na podlagi lastne izkušnje in sedanjih razmer priporočati, kako bi učitelja lahko uspešno delala zanj. Na ta račun so složno trikrat pili in začeli odbirati uplivnejše volivce.

„Kaj pa Viktor Gorenjec, tvoj svak?“ dregne Rus Dobravca, dobro vedé, da si svaka nista posebno ljubezniva, in hkrati pogleda Pavčiča.

„Ni več za ta svet; od rojstva do danes se ni še preril do spoznanja: ali je plemič ali narodni demokrat.“

„I, kakšno pa je sploh njegovo prepričanje?“

„Ko je med narodnjaki, misli ž njimi narodno; ko je med plemiči, sanja o nekem zastarelem plemstvu po svoji materi, kar bi morali zvati neumnost; sploh pa je uverjen sam pri sebi, da nad slastno jed in izborno pijačo ga ni prepričanja na svetu.“

„Torej s tem ni nič!“

„Pridobiti ga je treba. Če obljubi, bo tudi volil; a jaz ga hvaležno odklanjam in ne maram za to breme. Rus, ti imaš več sreče.“

Zunaj so pele drugačne strune.

„Ali res, gospa?“

„Kaj pa kakor res.“

„Kdo vam je pravil?“

„To že zveste, gospod adjunkt“, mu je odgovarjala tiho in mehko. „Samo nekaj slovenskih knjig ji bodele sami izbrali. Saj veste, kaj ugaja gospicam iz takih rodbin.“

In gospa Ivanka se mu je tako ljubko smehljala, da se je Josipu Šenici začelo nekaj topiti tam okoli srca.

Te ženske umejo vse!

„Pa to komedijo smo imeli sinoči, a, a, a!“ Pristav je segel k malim brčicam, a to delo mu je danes uspevalo zelo slabo, zakaj njenim pogledom se ni mogel umakniti. Zdelo se mu je, da ga je postavila kumica pod drobnogled, kjer bi mu rada preiskovala srce.

„Kaj ste pa imeli?“

„Kar vam je pripovedoval Janko.“

„Meni nič . . .?“

Začel je že drugič sinočnjo povest in končal jo je še prej nego zjutraj sodniku.

Gospa je imela pozornejše uho.

„Ajte, ajte, pa res: škoda! A knjige bodele navzlic vsemu temu lahko posodili, kaj?“

„Bomo videli, bomo videli, gospa. Vsekakor pa lepa hvala, gospa, za sporočilo.“

„O prosim!“

Kumica je odšla zadovoljna v kuhinjo v svesti, da je vrlo dovršila svoj posel; pristav je pa stopal počasi in negotovo k družbi s takimi čustvi v srcu, kakor bi bila nevešča roka nenadoma dregnila v mogočno rastoče akorde njegovih citer. Nesoglasje ga je tako zmedlo, da je o belem dnevu otipaval, kje je kljuka v durih. Z očmi je pa še vedno iskal gospo Ivanko, da bi mu potrdila neprijetno sladko novico. „Hm, hm, ho, ho, hm!“ je ponavljal, da bi čim preje spravil v sklad notranje sile z neprijetnim položajem, kar se mu nikakor ni posrečilo.

Slednjič se vzbudi v njem nekdanji Josip Šenica.

Oprijemši se z obema rokama za kljuko premaga samega sebe in zmagovito stopi čez prag usteč stike, katere je nedavno čital in v večni spomin svojega samstva zabeležil v dnevnik:

Kad bi me za slobodu bojna truba u boj zvala, ti bi mene svojim plačem, svojim djecom zadržala, a ja možda još bi klono rad dječice i ženice, pa bi lep mi spomen osto, divan spomen kukavice.

„Ti? Ne da bi morda s tem menil mojo ženico! Meni pesem ni znana“, ga pokara Pavčič, in učitelja mu pritrdita.

„Kako bo vam znana? Vi niste panslavist, tudi jaz nisem, pa zatožen sem zastran panslavizma, zatožen in očrnjen, ker znam nekaj več slovanskih jezikov nego vsi birokrati naše dežele skupaj.“

„Živio, živio, živio! Gospodje prijatelji, predlagam na zdravje prijatelju, ki to tudi zasluži, zopet „ex.“ Ostali kos napitnice se je Dobravec razblinil med govorom v kupico, kamor je gledal in polagal navdušujoče besede.

„Ex“ ni veljal. Rus je želel, naj se v to ime zapoje še: „Hej Slovani!“

In sonorni bariton Pavčičev jo je takoj ubral, s svojim predlogom propali Dobravec jo je vrezal čez, Šenica in Rus sta drgnila bas, kakor sta vedela in znala.

Bog je z nami, kdor preti nam, ga če Perun podreti.

„Tresk! Tako!“ potrdi Rus na sinočnji račun. „Kumšija! Ali ni prav tako? Tresk! Pa naj bo! Vrag ga vzemi, kdor ni naroden. Vse izdajice steri Perun!“

„Tresk!“ zapodi še Dobravec kupico ob tla, zato zleti pa še Pavčičeva v kot: ta se pa ni razbila, ker se je gospodarju zdelo škoda računa.

„Plačam jaz!“ zahrešči Šenica.

Ta hip se pa prikaže na vratih odločni in lepi obrazek gospe kumice:

„Ajte no! Ti zlomek ti! Si pa res obnorel. Bog mi grehe odpusti! Saj sem rekla, da te bo poslanstvo in Selišče popolnoma zmešalo! I, Bog vam daj pamet vsem skupaj!“ Rekši ugasi luč, vzame žveplenke, vrže

ključe od kleti po veži in odide ježno v kuhinjo, od koder je štiriperesna deteljica poparjena slišala trde korake gori po stopnicah na kraj hišnega miru in pokoja, v spalnico, katere duri so se tako odločno zaprle, da je Pavčič popolnoma obupal.

„Vraga, kaže, kakor bi bila gospa kumica pijana, ne pa mi“, priloži Rus, ki ni imel navade na odločnem mestu skrivati svojih mislij.

„Pst, kumšija!“ ga očetovsko posvari Pavčič; „to je itak že od sinoči, kaj hočete? Nekaj preveč uganjamo.“

Molče je vsakdo pobral svoje reči, kolikor jih je mogel doseči v temi, pobral tudi svoje ude in jih nesel na cesto. Voznik je godrnjaje napregal, ker ni utegnil izpiti še tisto malo kapljic, kar mu jih je pristav renčec privoščil.

Predno pa so se ločili, so si razdelili delo: dva morata ljudi nagovarjati za Pavčiča in jim obetati vse, kar bodo zahtevali, tudi železnico; morata zabavljati nasprotnikom, zlasti večnemu kandidatu in večnim kandidatom, ker nimajo gladkega jezika, ne držé z nižjim ljudstvom in hočejo s poslanstvom le sebi postaviti stol, s katerega bi mogli plezati više in više; oba morata pa gibanje obeh strank poročati časopisju. Rus je še nekaj dostavljal, kako bo za smotke, poštne znamke in pijačo, a Pavčič ga je sunil pod rebra: „Tiho! To se vse dobi.“

Navzlic vsem tem bojnim pripravam je Šenica domov se vozeč ugibal, katere slovenske knjige bi posodil Irenki. (Dalje.)

Na oknu . . .

Na oknu tiho si slonela,
zamišljeno v daljavo zrla;
a ko pogled si v me uprla,
si živo v lice zarudela.

Sedaj pa tvoj pogled žareči
ko ogenj v dnu srca me peče,
in iz spomina iti neče
obrazek tvoj, živo rudeči.

Narjan Pretko.

Za narod.

(Povest. — Spisal *Mirovič*.)

(Dalje.)

III.

Petdesetak, katerega je Josip Šenica iz doma redno dobival v Gradec, kjer je doganjal pravoslovne študije in najdrznejše probleme o slovanstvu, ta petdesetak je imel različne lastnosti in različne poti. Bil je namreč hkrati prevelik in premajhen; začetek vesel, konec mu je bil žalosten. Nekaj prvih večerov v mesecu je smel pravoslovec Šenica brezskrbno pasti svoj želodec in svojo radovednost po kavarnah in raznih društvih; smel je zmagoslavno izbojevati nekaj malo ali nič krvavih dvobojev s preširnimi burši. A ti večeri so se prehitro jeli krčiti, zakaj Gradec je velik in mesec strašansko dolg. Na koncu prve polovice je moral že prav marljivo varčevati, kar pomenja po dijaškem slovníku: s kruhom in vodo pasti želodec in svojo radovednost nasičiti s tistimi suhoparnimi paragrafi, ki poznajo prebito malo poezije. — Ako ni vsaj nekoliko varčeval, mu je ostal lačen konec meseca brez konca petdesetaka. In potem, joj! Josipov oče je bil premožen, nekoliko stiskav štajerski Slovenec, ki ni znal sinu vcepiti svojih nazorov o varčevanju v glavo.

Često je Josip ubiraje citre v samotni sobici stavil načrt za načrtom, urejal dohodke in troške v mesecu, pa mu je vse podrl takoj prvi došli petdesetak. V družbi je tako kratkočasno in pijača tako slastna!

Doma je oče tarnal, da mu sin preveč troši; Josip je pa komaj čakal, da bi mu kmalu minule s tako pičlimi petdesetaki merjene študije.

Bližal se je dolgo zaželeni konec.

Začetek vsakega dijaškega leta so pridno in z veselo nado zalili, in po stari navadi še v nekoliko večji nadi zalili tudi začetek zadnjega semestra. S tovariši je prebil več nočij zaporedoma po kavarnah, opraskal v

imeni domovinske ljubezni v dvobojih še jedenkrat toliko buršev kakor po navadi, in to mu je bilo dobro znamenje za srečni zvršetek državnih izpitov.

Potem so pa več večerov zdržema pele citre in več tednov trpele pravoslovne knjige. Josipu se je čelo potilo navzlic pomladnemu hladu. Ko so se možgani utrudili in je gospodinja pozabila po noči četrtič in petič postreči s črno kavo, so zopet citre morale preganjati suhoparnost boginje Justicije.

Končano vse! Tudi poslednji izpit! — Sedaj sem prost, je vzkliknil in hkrati pomislil, da bi bilo spodobno tudi srečni konec srečno zaliti. A v žepu je bila — suša. S poslednjimi novčiči poslovivšega se petdesetaka so izginili tudi oni, katere je očetu priračunal za „povišano takso“ zadnjega izpita. S tem je bil konec popivanja, konec pevanja poleg citer, konec dolgega časa, bede, dvobojev, konec dolgo pričakovanega konca in začetek življenja . . .

Vsled izvrstne govorniške sposobnosti so mu mnogi svetovali, da naj si izbere odvetniško prakso, a Josip, navdušeno goreč za narodno slovansko stvar, je trdil, da je mila materinščina še najbolj zanemarjena pri sodiščih, kjer gleda vsakdo, da čim preje zleze na višje kline uradne lestve in zato neče nihče niti na prvem klinu delati visokim gospodom preglavice in svojemu napredovanju napote z uvajanjem novega jezika v sodno dvorano.

To napako je Josip pojasnil tudi očetu, ki je rad pritrdil žalostni istini v tedanjem slovenskem uradovanju ter obljubil sinu nekaj desetakov priboljška na mesec.

Šenica je prišel za avskultanta k nekemu sodišču na Kranjsko.

Prvo leto so mu prakso za nekaj časa pretrgale orožne vaje, drugo leto pa poziv

na zasedanje Bosne in Hercegovine, zato pa je odičil koncem boja svoje prsi z vojno svetinjo in razširil svoje obzorje z različnimi veselimi in žalostnimi utiski.

Vrnil se je k uradnim aktom.

Ker so z napornimi študijami nehali tudi pivski večeri in ž njimi neizogibni dvoboji, je razširjal svoje privatno delovanje, da se je še marljiveje učil slovanskih jezikov, naročal razne časopise in govoril v družbi dolgo in imenitno o zadači slovanstva.

Za mladega, živahnega govornika se je izpočetka zanimal poleg resnih možakov in lahkoživih, idealno nadahnjenih dijakov, zlasti nežni ženski spol z očetmi in materami. Vsi so mu prijateljsko stiskali roko in ga vabili k domačim slavnostim, naj se je že praznoval v družini nov krst ali pa god stare, za svoje stričnice skrbne tetke. Šenica je zahajal rad v take družbe, pil in govoril, govoril in pil. Svoji domovini in njenim vzorom je živel z dušo in telesom. Zato ga vse javno in skrivno mu nastavljene zanjke niso zadržale v plamteči in prekipavajoči ljubezni domovinski.

Njegovi govori so bile prave filipike proti krivicam, storjenim slovenskemu rodu.

Predsednik ga je moral posvariti.

V dveh treh letih ga to ni izmodrilo, marveč še bodrilo, da je ljubil domovino, ljubil „mučeniško“ in sovražil nje nasprotnike po „vražje“.

Skrbne mamice in brezskrbne trške hčerke, katerim bi bila Josipova plača in karijera dobrodošla molzna kravica, so menile, da ni samo osveta zastran Josipove nepremagljivosti, marveč žalostna istina, ako pravijo: Šenica ne bo nikdar adjunkt, ker je preveč — naroden.

Šenica je o prostih dolgočasnih urah v pisarni res nekolikokrat pomislil, da ga morda „hranijo“ za kaj boljšega, zakaj njegovih sošolcev dobršna polovica ga je bila že prehitela. V bridki zavesti, da se mu vzpričo domoljubja godi krivica, je segel, kakor že marsikdo v enakem položaju, po palmi narodnega mučeništva.

Pridobil si je nekoliko zaupnih tovarišev, menečih, da so rojeni pod jednako nesrečno zvezdo, in pridno zalival najnovejše dostojanstvo.

Škoda, da je bila ta „gloria“ tako kratka!

Skrbne mamice in neskrbne hčerke, oziraje se zadnji čas po brezpomembnem večnem avskultantu, so namreč nekega dne k drugim prevaram svojega spomina uvrstile nov dokaz, da svet laže: Josip Šenica je dobil dekret in bil prestavljen za adjunkta v popolnoma nemški okraj.

To ga je še bolj uverilo, da so se vsi bogovi zakleli proti njegovemu domoljubju.

Jel se je baviti z vsakdanjo politiko, pisal skrivaje politične članke v slovenske liste in bil v zvezi z nekaterimi narodnimi prvaki. A to ni bilo dolgo neznano njegovim predstojnikom. Vendar so mu še dobrohotno prizanašali z raznimi ukori.

Misleč, da je s tem tudi vse pozabljeno, si je Josip Šenica leto za letom prizadeval s pomočjo svojih vplivnih zaveznikov priti v kak slovenski okraj. Zaman. Iz obupnosti je potapljal svojo žalost v slovanstvu in v vinu.

Brzjaven pozdrav na veliko slavnost hrvaškega naroda v Zagreb mu je privabil prvo disciplinarno preiskavo, ki se je vlekla kakor hudo leto. Josip je dokazoval svojo nedolžnost z vsakršnega stališča in vsakomur. Posledica vsemu je bila, da so ga milostno premestili na pusti Kras v trg, ki je imel med uradniki prelepo ime „Straf-kolonije“, sicer pa v obeh deželnih jezikih — Selišče.

Že pred njim je šel glas, da ga preganjajo zaradi narodnjaštva in da je izvrsten govornik. Zato se je kmalu spoznal z rodoljubom Pavčičem, z nekdanjim seliškim županom Zevnikom, pl. Zagolijem, s pivarjem Lobnikom in z nekaterimi narodno navdušenimi učitelji.

Lepemu spolu je bil vedno všečna postava. Ni zanemarjal družbe, igral je v zimskih večerih na citre, pil navdušeno na svoje ognjevite napitnice in v najhujši sili pomagal mešati tarok, dokler ni nesrečni jelenjski

zajček razrušil rahlih vezij, spajajočih gospodo v Selišču in v okolici.

Laskavo sumljivo sporočilo v Podgorju pri Pavčiču, gospe kumice pomenljivi pogledi, izbrane knjige za Zagollijevo Irenko in njena nepremajhna dota — vse to je začelo adjunkta odrivati na pravo pot. Spomnil se je včasih v šali izrečenega očitjanja: „Josip, poišči si za življenje družice, potem boš solidnejši!“ In sam je tudi že mislil, ko je zdravil preočitne nasledke zabavnih večerov, da mu ne kaže drugega kakor kreniti na pametno stezo. Ali bi mu v to pomagala ženitev ali samo trdna volja, tega ni mogel odločiti.

Svojim vzorom in svoji domovini je slednjič sklenil ostati zvest navzlic velikim prijaznim očem Zagollijeve Irenke, katere podoba mu je bila zvesta spremljevalka.

Začel je motriti vprašanje o ženitvi z objektivnega, uprav akademiškega stališča, in sklepal, da je ženitev nekaterim potrebna, a vsem ne in zlasti njemu ne.

„No“, je premišljeval neki večer odhajaje spat, „ko bi se tudi ženil, kje najdem žensko, ki bo meni všeč in jaz njej?“ Hotel se je smejati, pa Irenkina podoba, njeni pogledi . . . „A, to ni nič!“ Obrnil se je v zid in blagroval samega sebe, da je tako trden v svojih sklepih, blagroval seliškega zajca, ki je povzročil razpor, blagroval pot v Strane in srečno nazval misel, da je sam stavil maščevalni nasvet in se radovoljno sam postavil na čelo nasprotnikom pl. Zagollija.

Neko jutro ga pozdravi še na postelji duhteči listek:

Dragi gospod!

Moj bratranec je šel danes zgodaj v P. pozdravljat novoimenovanega okrajnega glavarja. Upam, da me gotovo obiščete. Posojene knjige s srčno zahvalo in s prošnjo za druge Vas čakajo pri meni. Zanesljivo Vas pričakuje po kosilu

Faninka Z.,
gostilničarka.

„O, vem, vem, kaj se snuje! O, trikrat neumna moja glava!“ Stisnil si je krmižljave oči, da sta mu gori pod neprijetno plešo zasvetili kar dve solnci, in v teh dveh solncih je videl zopet dvoje jasno modrih očij, videl prijazno lice pl. Irenke. Kaj je hotel!

Začel je s svojo toaleta urejati tudi svoje misli: „Hm! Posodil sem ji Gregorčiča — hm! O tem bo že mogoče nekaj govoriti, če ga je le umela. Pa saj pravijo, da je to ‚lirik srca‘. Kaj bi ga ne umela! — Hm! Tudi Prešerna! Ha, ha! Zaljubljenec sladka paša, — hm, kakor nalašč! — Hm! — Pa kaj? — Sem-li res zaljubljen — tudi jaz?“ Prijel se je z obema rokama za čelo in je stiskal, slednjič pa dejal: „Hm! To ostane nerešeno! Jaz ljubim domovino! Ljubim samo — — jedino! Hm!“ Tu so se mu ustavile misli. „Irenka bo bogata“, mu je zabrenčalo kakor zapoznala jesenska muha, „hm, in ni več premlada. Izvrstno dekle. Hm! In njen brat? Hm! Bodoči svak, materijalist, a jaz idealist, ki potrebujem — denarja, ha, ha!“ Zasmel se je tako glasno, da je predramil samega sebe in vstal z neurejenimi mislimi.

Na pol oblečen pogleda zopet listek: „Ti plemiči!“ zamaje z glavo ne vedé, ali naj pojde ali naj ne pojde.

Tisto jesen se je udomačil na sedežu okrajnega glavarstva mlad mož, srednje postave, črnih očij in črnih las in črne, kratko ostrižene brade, velik politik, a ne velik diplomat. Geslo mu je bilo: Te in te veljake moram pridobiti za svojo osebo in na vladno stran.

In to geslo je izkušal uresničevati z vsemi sredstvi. Mož je znal delovati živahno in odločno. Pa tudi njegovi nasprotniki niso spali, in štiriperesna deteljica je delovala po načrtu. Ostri dopisi v dneh vroče agitacije za Pavčičevo poslanstvo so izpodkopavali ugled nasprotnikov, zlasti ugled Zagollija in glavarja samega.

Vsa stvar se je še poostrila, ko je bil naposled po vročem boju izvoljen v deželni zbor podgorski Pavčič. Strasti so prišle do vrhunca. Zabavljanja, draženja, smešenja, do-

pisov, govorov in zagovorov, popivanja in pijančevanja, tudi plačevanja za brezkončne stroške ni hotelo biti konca. Zmagovavci so hoteli zmago zase izkoristiti, premaganci pa se ubraniti zlih nasledkov. In čudovito: pijača je vplivala na obe strani: tam je vnela, tu je pomirjevala duhove.

V teh kritičnih trenutkih je bil realistiški pristav poleg Irenke Zagollijeve tudi premagan. Njene ljubeznive oči so obetale čez deseterico tisočakov, njena usta so bila polna navdušenja za njegove ideale, in njeno srce je bilo — tako je šepetala — že kdaj njegovo. Potem sta govorila o velikih rodoljubih velikih sosednjih narodov, in Josip je moral priznati, da je bila vsa njegova zjutranja priprava v ta namen celo malenkostna. Postavljal ji je nasproti slovanske velike može: Šafařka, Palackega, Kollára, Dobrovskega, Čopa, Kopitarja, Mickiewicza, Kosciuszka, Sobieskega, Puškina, Turgenjeva, Tolstega, Preradovića, Vuka, Zrinjskega, kakor je nanesla govorica.

„Slovani ste — smo — vendar tudi omladen narod, kaj ne gospod pristav?“

„I kaj pak, gospica! Mlad, čil narod, narod bodočnosti — slovanske bodočnosti, Irenka. To bodeva midva še doživela, o Irenka! Bodočnost je naša, kaj ne?“

Irenka je tolmačila te navdušene besede v prilog svoje ljubezni in Josipa tako milo pogledala, kakor se ni spomnil da bi ga bila pogledala kdaj lastna mati. Vedel je, kaj pomenja to, in v srcu se mu je zopet danes nekaj zganilo, kar se mu ni zdelo več ljubav domovinska . . .

Obračal je med prsti četrtnko, katero je bil zaradi lepšega že kdaj izpraznil, pozabivši naročiti drugo; v Irenkini navzočnosti ga je ostavila tudi tista običajna popoldanska žeja.

Sedaj je zvedel dovolj, zvedel brez pomiselka, da mora pristav Šenica nekega dne srečati pristava Šenico na lastni nasprotujoči si poti. A kdo bi mislil sedaj o tem?

Pridružila se jima je gospa Faninka, pomagala Josipu in njej hkrati ter gledala zadovoljno svoje vrlo uspevajoče delo.

Ob odhodu v pisarno je Josip danes in še večkrat pozneje zabil izposojene knjige.

Pl. Zagolli je sicer trdil, da ne bere časopisov, če pišejo ti še tako žaljivo o njem; vendar je vsako popoldne posedal z Lobnikom v pivarniški restavraciji in prereševal ž njim najnovejša sumničenja, s katerimi mu je kadila nasprotna stranka.

„Te moram uničiti, moram in moram, pa veljaj karkoli! Glavar mi bo pa pomagal, in tudi ti mi boš pomagal, kaj ne, Gašpar?“

Izkusil se je braniti in se je branil uspešno.

Brez posebnega brzojava se je raznesel glas po celem okraju: „Novoizvoljeni poslanec je sicer dober agitator, a velik dolžnik, ki ne premore niti toliko lastnega imetka, kolikor so vredne podkove njegovih konj.“

„Saj vam ga bodo prodali, na dražbi ga bodo prodali ta teden jeden dan, jaz vem, da ga bodo“, je trdil Viktor Gorenjec v Podgorju svojim voznikom v gostilni, v svesti si, da zastran daljnega sorodništva z Zagollijem ne more drugače govoriti.

„Ko bi bil količkaj veljaven, bi vsaj županil domači občini, pri moji veri da je res“, mu je pritrdil pl. Fran in še pristavil: „Glejte, naš Zevnik bi bil tudi rad poslanec, ko ima vsaj to zaslugo, da je že bil župan.“

„Da, Pavčič, ta je pa res ničla“, je dodal Gorenjec prepričevalno in se poslovil z Zagollijem, da se čim preje tudi ta stvar razglasi na primernem mestu.

Medpotoma je srečal svojega vinskega brata Cesarja z Velikega Potoka.

„Hoj, hoj, Matevž! Čakaj no! — Veš kaj novega?“

Rdečelični, visokorastli mož z malimi črnimi brkami ustavi konja in zve svojega nekdanjega svaka Pavčiča — jedino napako.

„He, he! Vidiš — pa res! Koliko je dolžan samo meni! Danes ali jutri potrkam za denar, pa bo, vidiš tako-le je ž njim . . .“ In popihne se po dlani, kjer ni bilo nobene praška, in dostavi: „Jaz ga tudi ne morem in drugi ga tudi ne morejo . . .“

„Tako je, tako! — O, tako, tako!“

Moža sta se ločila prijateljski, sporazumno.

Pl. Zagolli je tudi skrbel, da se je Josipa Šenice malenkostna udeležba pri agitaciji za Pavčiča spodobno povečala in naznanila ne le javnosti, marveč tudi na pristojnem mestu.

Učitelja Rus in Dobravec sta dobila v tako zvano tajno kvalifikacijo — pogibelni črni piki.

* * *

V tej dobi, ko je vsa javnost nemirno vrela, je Šenica še vedno skrivoma zahajal k vdovi Faninki, kjer je užival najslajše veselje pri pridni učenki Irenki. In to ga je čimdalje bolj uverilo, da bi bilo najpametneje razdreti prijateljstvo pl. Zagollija z njegovo stranko in Frana kakor tudi njegovega brata Vinka iz Podgorja pridobiti za narodno stvar.

Kolikokrat se je odločil, da to razodene deteljici? Ali ne bi to dišalo po neznačajnosti, ker bi se izneveril svojim sklepom?

Vračaje se z neke komisije je Šenica vendar omenil, da poštar Slakar ne mara naznaniti pl. Zagollija zastran sleparske vožnje, in pristavil Pavčiču: „Janko, ti si najbolj neodvisen. Ime bomo itak izkusili skriti, priče pa poišče sodna oblast.“

Pavčič je molče odkimal.

„Da, prokleta, ko bi jaz tako-le ne imel toliko otrok, primojdunaj, pa bi se žrtvoval“, pristavi Rus.

„Dobravec, ti?“

„Nisem nič na boljem kakor prijatelj Rus. Tudi meni se smilijo otroci.“

Zaradi tolike neodločnosti pa je vzrastel Šenica. Tako se je razburjal samo še vzpričo svoje prve disciplinarne preiskave. „Kukavice! Še pravim: Kukavice!“

Drugi trije vstanejo, Josip zvrne poln kozarec po grlu in še ponovi: „Kukavice!“

„Josip!“ plane Rus proti njemu, „tudi jaz sem vojak, pri moji...“

„Prosim, mir; saj nismo otroci!“ dé Janko počasi in dostojansveno, neverjetno zroč Šenico.

„Ti se norčuješ, ali si pa pijan — brez zamere!“ mu jo zasoli Dobravec.

„In še pravim: Kukavice — mi vsi! A —“ pristavi na tihem, k Janku se nagnivši, — „Zagolli je moral nekje izvohati našo namero in je poslal denarje... Slakar mi je pravil — — Z Bogom!“

Vstal je, postavil na plešo klobuk in pobegnil iz sobe tako naglo, da bi bil kmalu na pragu podrl sicer zajetno gospo kumico, in je brez drugega slovesa izginil v temno noč.

„Ta se še vrne!“ opomni Pavčič.

„Pa ima ga nocoj tako-le — nekaj pod kapo“, ugibali so ostali trije listi in uporabili Josipovo odsotnost, da so složno udarili po njem in mu očitali nedoslednost, ker pomežikuje z Zagollijevo Irenko.

„In tak človek naj bi bil poslanec? Pijanec, ha, ha“, pošali se Rus.

„Da, zato smo Slovenci zaostali. Najboljši talenti se nam potapljajo v vinu. Mož, mož nam manjka...“, reče krepko Dobravec in skrbno zalije svojo modrost.

„A kaj ti, pesimist, vidiš vse črno. Beži no! Mar ni li tukaj gospod kumšija mož... mož primojdunaj, mož, da malo taciš? Na to zdravje pijmo! Tako-le: Bog Vas živi, gospod kumšija, tako-le!“

Pili so složno, a Dobravec se le ni dal ugnati.

„Vidiš ga no! Gospod poslanec je tudi moj kumšija, pa zato sem prav nerad oni dan slišal svaka Gorenjca, s katerim se sicer ne gledava kakor angela, da nam bodo prodali poslanca.“

„A tako! No, ta pa že ve, ker mnogo bere.“

„Resnica! Radi dolgov niti za župana ne morete biti, trdé nasprotniki.“

„Cujte, kumšija; kmet in župan, poslanec in kmet, to ne more skupaj. Sicer pa, veste, je to malenkost in tudi za to smo že poskrbeli.“ (Pavčič je rad govoril o samem sebi v množini.) „Moja žena tudi že ve, da namerjamo o prihodnji občinski volitvi podražiti prijatelja okrajnega glavarja.“

„Kako? Kako pa?“

„I, tako-le: Stari župan Lesan odstopi zastran starosti; izvoljen bi imel biti Cesar, ki je pa že obljubil meni, da ne sprejme volitve, samo da bom jaz izvoljen proti Za-

golliju in okrajnemu glavarju. Po volitvi se pa takoj odpovem — — .“

„Tako je, vidite, gospod Rus!“

„A, bravo, kumšija! To je manever! Čestitam.“

„Živio“, pribije Dobravec in predlaga vnovič ,ex‘, „da nas ne bo ta hudir od Šenice zmerjal. Prej ga je zvrnil sam, a ko se vrne, da bi zopet pil ,ex‘, ne boš, Jože! Ka-a-aj?“

Pili so in pili, a pristav se ni vrnil.

Po temni cesti in z mračno glavo je počasi krevsal iz Podgorja v Selišče. Prav želel je mirnega koticčka, kjer bi si odpočil na duši in na telesu.

V prostorni sobi je užgal luč in ugledal na mizi znan ovitek in še bolj znan naslov, pod katerim se je skrivalo neveselo sporočilo, da so zopet napletli vzpričo udeležbe pri agitaciji za Pavčiča čisto novo disciplinarno preiskavo . . .

„Iz te gošče mi mora pomagati Pavčič. Te dni bo zasedanje deželne zbornice. Tam mora posvetiti mojim in svojim nasprotnikom — brez milosti. Takoj jutri mu bom pisal in razložil vse, vse . . .“

Tri dni pozneje je pa dobil poslanec Pavčič od Josipa Šenice drugo, precej drobno pisemce.

Predragi!

Prav za gotovo Te pričakujem jutri zjutraj ob 7. uri na zahodni strani seliške tovarne, kjer boš moj sekundant. Zagolli me je izzival. Orožje nasprotniku v korist: samokresa. Zanesljivo Te pričakuje

Tvoj

Josip Šenica.

NB. Naj stvar ostane tajna!

* * *

On je kakor običajno vsako popoldne pred uradno uro sedel pri mizi in se igral s praznim četrtinčkom, dočim je ona sedela nekoliko stolov od njega in vezla, ali pletla, ali se igrala z modnimi časniki. Skrbno je

odgovarjala in še skrbneje opazovala svoj vzor in njegove velike, modre oči za zlatim nanosnikom, naravno skodrane lase na tilniku in za ušesi in njegovo redko brado pšenične barve.

Da, prav tak bi moral biti njen vzor izza mladostnih sanj; morda samo s to izpremembo, da bi se na mestu pšenične rumene brade bolje podala črna in na mestu sitne pleše gosti črni lasje: a z dvaindvajsetim letom ima Irenka ne samo vzorov, marveč tudi razsodnost, da je teorija često različna od realnosti.

Tudi vdova Faninka jima je navadno pomagala kramljati, kolikor je utegnila; utegnila je pa navzlic raznim opraviлом, katera so vršili posli, malone zmerom. Na tihem je zelo zavidala sestričini srečo, kakršne je bila sama tako zelo potrebna . . .

„Še te volitve, oh še te volitve! Mislim, da bi se z mojim bratom že kdaj poravnala, ko bi ne bilo teh sitnih volitev, Josip.“

„Hm, morda; pa jaz mislim, da je glavna ost sedaj obrnjena proti Pavčiču, ki je navzlic nasprotovanju obeh tvojih bratov bil izvoljen županom v domači občini.“

„Dal se je voliti, samo da pokaže glavarju, koliko vpliva ima med ljudstvom.“

„In pa, da se takoj odpove“, dostavi Faninka v svesti, da tudi ona nekaj ve; „potem mora biti voljen Cesar z Velikega Potoka.“

„Ha, ha, ha! Ta je pa res lepa, ha, ha, ha! Pa res!“

Smeh vsled vrlo uspele Pavčičeve spretnosti, s katero si je pridobil županski stol, bi bil gotovo še odmeval po sobi, da se niso nagloma odprle duri in da se ni na pragu pokazal vitki gospod Fran pl. Zagolli v vsej svoji jezi.

„Fran!“ vzklikne vdova, „ali nisi šel h glavarju?“

„Ha, kakor me vidiš, je to vprašanje popolnoma odveč.“ Kakor kači so mu švigale oči po sobi. „Eh, kakor vidim, lepa družbica to, ha!“ Irenka vstane in stopi nekoliko proti durim:

„Oprosti, brat! Mislim, da ga ni pripravnejšega trenutka . . . Tukaj smo sami, prav

sami. Gospod pristav nama s Faninko pomaga včasih preganjati dolg čas sedaj po zimi.“

„He, verjamem; kdo drugi bo pomagal pa preganjati tvoje muhe: meiner Seel', da je res, adio!“ Rekši zaloputne duri prav prostaško, da so se stresli vsi ogli hiše. Josip skoči za njim, Irenka ga pograbi za jopič:

„Ne, ne. Josip tega ne! Za Boga! Josip!“
On ni slišal.

„Gospod plemeniti, ali menite, da smo res vsi hodili tje v šole spodobnosti, kamor vi?“

„S takimi propalicami, kakor ste vi, ne govorim.“

„Počasi, gospod plemeniti. Zaradi vaše maščevalnosti sem res za jeden ukor bogatejši, pa zaradi tega še vedno c. kr. sodski pristav in rezervni častnik.“ Irenka ga je vlekla za rokav nazaj v sobo, Josip jo je potolažil mirno: „Prosim, potrpi!“ In pl. Fran je tako osato pogledal in tako robato zaklel, da se mu je adjunkt v obraz zasmeljal in pristavil ironično: „Ako mislite zastran gospice sestre kaj, vam povem, da sem v tem slučaju tudi jaz kavalir, ki znam braniti svojo in svoje izvoljenke čast.“

„Beraško — svojo čast! Du elender Schuft!“

Šenica je zgrabil z obema rokama za duri, da so nemilo zaškripale v njegovih pesteh, za njim je pa ihtela svareča ga Irenka, da se je premagoval do skrajnosti in še čez:

„Gospod plemeniti: niti to se ne strinja z vašim plemenitim imenom.“

„In zalezovanje grajskih hčerá ne z vašim dostojanstvom, prokleta slovenska sodrga!“

„Gospod — —“ Josip je prebledel: toliko premagovanje mu je bilo skoro preveč. Dami sta ihteli na glas, da Fran nalašč izživlja.

„Še danes naznanim oficirskemu koru vaše današnje vedenje.“

„Da se nečem bít z vami, ne? Da, meiner — —.“

„Hm, brezpotrebno delo, katero vam svetujem odložiti do jutri, ko gotovo okusite ostrino moje sable.“

„Sprejeto.“ In brez daljšega besedovanja je odšel.

Začel se je dolg oddihljaj kakor po razsajajoči nevihti.

Nobeden ni hotel prvi začeti, zakaj zdelo se je vsem, da bi bila ob tako dovršeno končanem delu odveč vsaka beseda.

„Vidiš, to je provzročilo vse tisto vaše pisarjenje po časnikih, da ga toži Janez cigan za obrtno pravico pri menjavi in trgovini s konji.“

„Pa sem jaz pisal?“

„On misli! Oh, Faninka, kako sem jaz nesrečna!“

„Irenka!“ začne on mehkeje, „jaz tudi nisem kriv. Drugi pišejo in drugi zopet sodijo. Kolikrat sem namerjal resno pomirjenje z vsemi, tudi z učiteljema. Ha, kako so ti to zagrizli ljudje, misleči, da se domovina razsuje na drobne kosce, ko bi oni odjenjali za las, čeprav bi s tem pridobili za narodne namene imovito stranko, kakršna je pri nas baš vaša cenjena rodbina. Niti ziniti si nisem upal o tem na glas. Prosim pa obe častiti dami, da o tem, kar se je sedaj-le zvršilo, molčita obe. To je častna stvar, ki se mora častno dovršiti.“

„S smrtjo, Josip! Oh!“

„S smrtjo!“ pritrdila je žalostno tudi vdova in sočutno s predpasnikom zakrila oči.

Pristav je potem molčé vstal, objel svojo izvoljenko, stisnil roko gospej vdovi, resno se zavil v plašč in šel v urad.

„Za narod in za tebe, Irenka!“ ponavljal je med potoma, ko mu je zavest vedno glasneje govorila, da je storil dobro delo, katerega se ni mogel nikakor ubraniti. Res, da se je tudi domislil srečnih mladih let, svoje pokojne mamice, ki je v šolo odhajajočega redno zaznamovala s sv. križem ter izročala v varstvo božji Materi, pa to so bile le nerazločne megle brez pravih obrisov. Krščansko prepričanje, kolikor ga je še imel, mu je tudi govorilo, da je dvoboj divjaštvo in po cerkvenih postavah navaden, premišljen uboj, a narod, narod vendar ni sodrga, on ni „Schuft“ in njegova zaročenka mora spoznati, da se zna tudi potegniti za svoje nazore.

„Pa če ji ubijem brata?“ Zanašaje se na svojo izvežbano roko, ki je marsikomu pustila viden znak na licu, čelu in nosu, je pregnal to mučno misel. „A on izbira orožje!“ šine mu v glavo. „Hm! Če izbere samokres, ubije on mene, ker je bolj vešč strelu, kaj potem? Lahek odgovor: Hm! Potem je pa vsega konec. Napravim mu še to sramoto, da postavim Irenko za svojo glavno dedinjo. Ne! Tega ne! Ona je idealno dekle.“

Cim bliže je bil večer, tem hitreje so minevale iz pristavove zavesti mračne megle. V pisarni, kjer so nižji uradniki zložno otepali svoje pipe in kjer je tudi on tako često preko dolgočasnih uvodnih člankov nemškega uradnega lista zrl skozi okno na puste kraške goličave, v tej pisarni je Josip danes pisal poslovilni list očetu, pisal nekaterim znancem, pa izročil sebe v blag spomin svoji Irenki: „Rad umrem, rad za mili narod in za tebe.“ Ko se je pa zopet zagledal na gole hribe, ob katerih je danes brila ostra burja, mu je pogled nehoté ušel k župni cerkvi in na pokopališče in na mrtvašnico: „Oh! Tam-le bomo jutri zvečer! Samomo-

rivec, pogubljenec, grešnik! Ljudje bodo pljuvali na moj grob. Morda mi ne prižgó niti lučice k nogam. In vendar umrem — mučenik! Kako različno sodi svet! Sam Bog ve, da nisem zakrivil drugega, kakor da sem ljubil svoj rod!“

Zvečer je uredil svojo imovino, ostavivši jo v narodne namene, poslal Slakarja in kancelista k pl. Franu, da izbere orožje, na kar sta kmalu prinesla odgovor: „Samokresa!“

„Saj sem vedel, da mi želi smrt! Naj bo, no! Hvala za izkazano ljubav!“

Po večerji je z neko obupno veselostjo zbral okolu sebe nekoliko znancev pri Muhiču, pil ž njimi, se navduševal za sveto narodno stvar, pušil smotko za smotko in objemal prijatelje drugega za drugim, da so si pomenljivo pošepetavali: „Danes se ga je zopet nabral!“ Slednjič je poslal celo po citre in prepeval z votlim glasom, da je topo odmevalo v nizki sobi več nego jedenkrat: „O zdaj pa nikdar več, nikdar več!“

Polnoč ga je vzela.

(Dalje.)

Uslišana.

(Novela. — Spisala *Pavlina Pajkova*.)

(Konec.)

V.

Štirinajst dnij je bilo minulo od zadnjih dogodkov. Zdravnik je med tem točno vsak dan obiskoval svojo bolnico. Nadičin laketi, ki je bil nenadoma otekel, je bilo treba skrbno zdraviti. Zato zdravnik ni dovolil, da bi se ga dotikal kdo drugi kakor on.

Pri njegovih posetih je bila izpočetka vselej navzoča teta, ki je vedno kaj obsojala in oporekala, bodisi Nadičinemu vedenju in govorjenju, bodisi zdravnikovim zahtevam in določbam. Ko je pa zdravnik, mož odločen in malobeseden, spoznal prepirljivost

neprijazne stare gospe, povedal ji je brez ovinkov, da v bolnikovi sobi ima zapovedovati on in nihče drugi.

Teto je to — kakor je trdila — drzno postopanje in malo spoštljivo vedenje jako žalilo, zato ni odslej nikoli več stopila predenj. Kuharica je nadomestovala pri bolnici hišno gospodinjo, kadar je zdravnik zahajal k njej, v veliko Nadičino veselje in zdravnikovo zadovoljnost.

Ujec, zakopan v knjige, je zabil po cele dneve, da imajo bolnico pri hiši; a ko se je tega nenadoma spomnil, priletel je brž v sobo pozvedovat, kako se ji godi. Zvedevši

Za narod.

(Povest. — Spisal *Mirovič*.)

(Dalje.)

IV.

Na bližnjem zvoniku sv. Jerneja je naslednji dan ura odbila pol sedme, ko so se na tistem pomikale na zahodni strani tovarne proti pokopališču v meglenem polmraku, režočem mrazu in po mrzlih tleh dolge črne sence.

„Tako, prosim, gospod poslanec! Odmeri še ti — punkt: trideset korakov“, je govoril s šumečim glasom pivar Lobnik in se ponosno zavijal v kožuh, obšit s pristno tigrovino.

„Prav, prav, Gašpar“, reče le-ta, odmerivši s svojim orjaškim korakom še nekaj čez. „Tako-le! Dro, dro!“

„Ti“, zopet vpraša Janko, „je-li zdravnik blizu?“

„Tam-le pod pokopališkim zidom čepi in vem da že strašno kolne, ker ga zebe kakor kužka. Je skrit, veš. Orožniki, financarji, uradniki vse ovohajo. Previdnost, ne?“

„Je najboljša.“

Nasprotnika prideta izza oglov, odložita kožuhe na tla in vzameta orožje. Lobnik še poskusi pomiriti sovraštvo, in pozneje tudi Pavčič napreže svojo zgovornost, pa danes brez uspeha. Zopet premerijo mrmraje oddaljenost, sekundanta stopita na stran in se boječe ozreta na vse štiri vetrove.

Povsodi varno.

Ura udari tri četrti na sedem.

„Jedna, dve, tri“, je štel Lobnik. „Pok! A-seses! O-o-o!“

Projektil je brlizgnil daleč mimo Josipovega ušesa v fabriški zid. Na vshodu se je pokazal rob solnca.

„Jedna, dve“, je štel počasi Pavčič in dostavil ne prenaglo: „tri!“

„Halt! Stojte gospodje! V imenu postave vas —“. Sam okrajni glavar stopi, kakor bi bil z neba padel, med dvobojevavca.

Pavčič je zaklel, da je glasno odmevalo od tovarniških oglov:

„Mejkuš, kaj takega pa še ne! Ti prokleti — —.“

Lobnik bi bil najrajši zbežal, ker se mu je zdelo, da stvar ne bo brez sitnosti; tam pod pokopališkim zidom se je pa prihuljeno pomikala skrbno zavita postava okrožnega zdravnika, ki je sedaj-le tudi govoril v čast vsem peklenskim stanovavcem, da mu je glavar izpihal tako masten in tako gotov zaslužek. Pač smola!

„Jaz mislim, če smo že zato tukaj, naj bi gospoda duelanta nadaljevala“, opozori važno Pavčič.

„Prosim, prosim, gospod!“ sikne skozi zobe glavar slovenski in molčé pokaže orožniško signalno piščalko.

„A, hudiča!“ dé pl. Zagolli malovažno in stopi k njemu kar s samokresom v roki.

„Halt! Herr von Zagolli, prosim, odložite v imenu postave; drugo že uredimo.“

Molčé položi le-ta samokres na kožuh in pogleda glavarja:

„Herr von — — prosim, ali že vedó orožniki?“

„Vedó in ne vedó“ in zopet pokaže piščalko, pa Pavčiču. A ta je hotel še vedno nasprotovati priznanemu nasprotniku in rekel samozavestno:

„Še puške bosanskih ustašev me niso oplašile, kamo-li vaša piščalka! Smo-li otroci, ka-li?“

„Prosim, gospod poslanec: Midva sva sicer politična nasprotnika —.“

„In osebna, prosim“, mu preseče Pavčič brezozirno.

„Pa v tej stvari prosim, da me slušate, sicer — —.“

Pavčič je bil trda kost. „Sicer, kaj sicer? Teh vaših ‚sicer‘ smo že tako navajeni, da

se njih in vas prav nič ne bojimo. Sicer pa bo kaznovan tudi vaš ljubljeneč, gospod pl. Zagolli; sicer pa — naravnost dvomim, da bi bilo tu brez ogleduštva, in ker sem sekundant, slovesno pričam, da ni streljal gospod pristav na moj klic „tri!“ ker — dovolite — no, kaj me gledate — ker vsaka baba lahko sumi, da je bilo vse tako urejeno. On ni bil svoboden nasprotniku vrniti, kar mu je bil posodil; seveda plemenita koža je dražja, ka-li, gospod vitez?“

Glavar je zaškripal z zobmi, pl. Zagolli je hotel nekaj reči o osebni časti, a glavar ga je zgrabil pod pazduho in več vlekel nego vodil s seboj nazaj v trg brez kožuha, da sta oba trepetala od jeze, mraza in razburjenosti.

„Josip, sedaj pa še midva! Pojdi, obleci se! Sedaj je odšla gospoda visokorodna, mejkuš.“ Vsi trije so se navzlic temu vračali domov v skrbah, kaj bo sedaj.

O ponesrečenem dvoboju ni nihče rad govoril; Šenica pa in pl. Zagolli sta postala vsled tega še hujša nasprotnika.

Zagollijeva stranka se je množila. Pristopil je tudi Cesar z Velikega Potoka, ker se mu veliki župan Pavčič ni hotel umakniti z županskega stola.

Ob razdelitvi neke občinske podpore je našel tudi vzrok, da je mogel zabavljati glavarju v javnosti. „Za“ in „proti“ so se vlekli dopisi in „poslana“ v časopisih tako dolgo, da je naposled glavarju nedostalo sape. Začel

je torej naravnost tožbo za razžaljenje časti, kar ni bilo nič nenavadnega, zakaj sličnih tožb je v svojem življenju že izgubil veliko. Izgubil je tudi to, ker razžaljenje časti se ni moglo dokazati. Ono „poslano“ je bilo tako spretno sestavljeno, da mu pravica ni mogla do živega. Zato se je vprašalo sedaj:

Študija.

W. Weis.

Kdo je tisto spisal? Pavčič ga ni, ker ni jurist. Jurist med nasprotno stranko je jedini — Josip Šenica.

Zopet so mu privoščili disciplinarno preiskavo. V Podgorje je prišel sam svetnik deželnega sodišča, oglašal se pri prijateljih in neprijateljih preganjanega adjunkta in slednjič zvedel, kar je hotel, samo tega ne,

kdo je pisal zadnje poslano. Svetnik je vedel in vsakdo je vedel, a dokazati si ni upal nihče.

Glavarjeva stranka se je še množila, pa množile so se tudi njegove pravde za žaljenje časti, množila razna nasilstva, s katerimi je namerjal uničiti nasprotnike in smešil samega sebe. Na odličnem mestu njegovih nasprotnikov sta bila Pavčič in Šenica; ne daleč za tema pa učitelja Rus in Dobravec. S tema je delal glavar gladke račune: če sta prosila, je romala prošnja v koš; če sta se pritožila, je romala pritožba v koš.

Težja borba je bila s prvima dvema.

Šenica ni še dobil drugega ukora, zato je upal, da ga sploh ne dobi, in je dražil svojega postarnega šefa, kdaj se mu umakne v pokoj, da on dobode sodniško mesto v Selišču.

„No, no, kmalu, kmalu.“

„Potem pokažem Zagolliju —!“

„No, no, menda ne tako hudo!“

Šenica se je ugriznil v jezik; stari je namreč uganil marsikatero. Adjunkt je dobival dišeče liste, krasne šopke v tem času kar v pisarno s sladkim tolažilom: „Josip, kmalu bom polnoletna. Potem pa —.“

Nekaterikrat je skrivaje tudi smuknila s kakršno koli pretvezo k Vinku v Podgorje, kjer je pri Pavčičevki videla svoj vzor in govorila ž njim in pila vipavsko vino.

Tačas je Pavčiča jezila zopet nova zadrega.

Imel je sicer v rokah vajeti velike občine, a vajeti rojstvene mu vasi Podgorja je vodil dobro znani „stric Koren“, o katerem je učitelj Dobravec hudomušno trdil, da je vsled svojega humorja in vihravega značaja — človek samo o posebnih prilikah. In stric Koren je bil tudi — kdo bi bil mislil drugače — tam, kjer jih je bilo več — v vrsti pl. Zagollija. Za svoje nasprotovanje proti Pavčiču in Šenici je zaslužil pobratimstvo — četudi neplemič — z obema Zagollijema.

Mož je, kakor se spodobi vsakemu občinskemu načelniku, hranil podgorsko kroniko. Podgorska kronika pa pravi o njegovem najslavnejšem činu tako-le: „Danes, 14. kimavca, je vredno zapisati, da je okrajni

glavar poslal orožnike v Podgorje, in pa še to, da so orožniki prišli po naše fante pevce in po našega učitelja Dobravca in tudi učitelja Rusa z Velikega Potoka. Trdijo, da je nekdo zatožil — pa ne stric Koren — da so poslancu Pavčiču za podoknico peli rusko himno, in tisto himno da jih je naučil Dobravec. Štacuna strica Korena je bila ta dan — menda vsled žalovanja — zaprta. Pa stric je rekel, da se nič ne boji. In tega dne je vredno zabeležiti, da so prišli fantje pevci domov pozno zvečer in da so peli kakor bi prihajali z Laškega. Vino so pili kar na cesti, kadili, vriskali in peli:

O, kaj so si prizadejali
jezični starci redkih zob,
da so nam toliko nabrali
pregreškov naših in grdob!

Ino gori ino doli po vasi so ponavljali novo pesem, katero do tega večera ni še slišalo podgorsko uho. Pesem pa je grda ino se samo lepo poje:

Si turnar, schütz in sokol bil
in vse si lizal, vse grdil;
zdaj „špicelj“ si, brez perja tič,
da bi te kmalu vzal —.

Pa ruske himne vendar niso peli, ker je niso znali. Podgorje je imelo hudo noč. — Druge nesreče ni vredno zapisati.“

V Selišču in v Podgorju so strahoma ugibali, kaj se neki sedaj zgodi. Zagollijevi pristaši so trdili, da pride nad veleizdajnike huda kazen. Seliškega mogočnjaka brat Vinko v Podgorju je hotel po svojem geslu: z denarjem se doseže vse, dokazati, da sta prepovedano himno učitelja poučevala celo otroke v šoli.

Nasprotna stranka se je pomilovalno smehljala, le Irenka je na tihem plakala.

Gonja po časopisih je rabila že skrajnja sredstva.

Obe stranki sta čutili, da sta že predaleč zašli v osebnosti. Štiriperesnica je neki večer to stvar razpravljala med seboj po svoje in sklenila, da je vsega kriva nasprotna brezozirnost. Braniti svojo čast je pa vsakdo dolžan. „Tisti časi, mejkuš, ko me je sovražnik udaril po levem licu in sem mu ponudil še desno, so, hvala Bogu, minuli. Tudi

ne vračamo več kruha za kamen, ampak kamen“, je razlagal Pavčič. „Če imajo oni pravico do podedovanega denarja, imamo mi pravico do življenja, in to je nekaj, kaj pravite, gospodje?“

„Izvrstno! Živio, gospod kumšija! Živio!“

„Kaj bo pa z mojo soprogo in otroki, če z denarjem dosežejo vse, kar želijo?“

„Dobravec, ti si res pesimist; le meni verjemi, da si pesimist! Kako naj dobi dokazov za to, kar ti res!“

„Kdor ne priznava duše, nima vesti; in če oboje nadomesti z denarjem, lahko potem nosi dušo in vest v svojem žepu. S tem pa se ne doseže malo.“

„Vraga, ti pa govoriš kakor modrijan“, pohvali ga Šenica.

„Pa povej, Josip, kdaj nas poobesijo, povej no še, povej tako-le!“

„E, saj pravim: sama neumnost! Ali mislijo naši protivniki, da smo mi Slovenci res narod nižje vrste? Zakaj pa pusti vlada, da se peva pri nas ‚Die Wacht am Rhein‘? Ali smo že v Nemčiji? Ali sme biti naša velika Avstrija samo pruska provincija? In pesem ‚Deutschland über Alles‘, ali se sme po pravici peti v Avstriji? Mi nismo v Nemčiji, ampak v naši Avstriji, zato ne pustimo, da bi se tu šopirilo velikonemštvo.“

Bilo je že nekoliko pozno, in Vodnikov ter Strossmayerjev kip sta se štiriperesnikom že prav ljubko smehljala, ko je nadaljeval Šenica:

„Bornirana budalost, pravim, gospoda! Nikomur se ne skrivi las zaradi tega. Saj je niso peli ruske himne, in ko bi jo bili peli, bi se ne bil nihče navduševal za ruskega carja. To ni niti v sanjah ljudem prišlo na misel. Sicer pa — Bog vas živi, gospoda!“

Kozarci so zazveneli, in trčili so, da se je vince spenilo in zakipelo svetega navdušenja.

Ko si je Šenica uredil brke, obrisal brado in popravil ščipalnik, je prosil:

„Pozor! Izvolite zapreti duri!“

„Kaj boš čaroval, vraga?“ se začudi zapiraje Dobravec.

„Čaroval tistim, ki ne znajo. Ali nisi tudi ti lagal glavarju, hotečemu te zapreti, da ne znaš ruske himne?“

„Nič lagal, saj je res. Jaz vem, ki sam poučujem petje, kaj pomeni pesem znati ali ne znati. — Po sekiricah pač! — Po sekiricah znam tudi ambrozijanski ‚Te Deum laudamus‘ in še marsikak težji koral, ali brez njih —.“

„Pa kaj tudi nemškega jezika znaš tako malo, da si lagal o njem prav tako kakor o himni?“

„Veš, Jožko, to je pa druga. Jaz sem s srcem avstrijski državljani.“

„Pa si se vendar udal in govoril.“

„Ker me ni prav nič mikala palma narodnega mučeništva.“

Pristav je svedričil brke in pristavil samo: „Mhm!“

„Ko mi je glavar rekel, da mi zapove kakor učitelju govoriti ž njim nemški, sem znal seveda.“

„E, Dobravec, trden si“, pohvali ga Rus dvoumno, „pa le nisi dovolj trden, le meni verjemi! Vidiš, ti bi bil na Slovenskem prvi učitelj mučenik; vsi bi te oboževali in častili in slavili . . . tako-le!“ Rus je nagnil kozarec do dna.

„In glavar bi bil odjedel moji družini kruh.“

„Pa bi ga bil dobil drugodi; o moj dragi, za take ljudi je povsod kruha.“

„Saj bi vas bil deželni predsednik rešil zopora; in mi — poslanci, ali mi nismo nič?“

„Rad priznavam“, začne Dobravec, ponižan vsled tolikega pritiska, „priznavam, da bi bil v drugačnih okoliščinah marsikdo drugi in tudi jaz ravnal bolje, a razburjen in v skrbeh za družino . . .“

„Hm! Mlad si še, mlad, to se ti vidi; pa tega nisem namerjal s svojim govorom. Oprosti in ne pozabi, da imamo sladko vince pred sabo. Zato pravim: ‚Živio, narod! Živio, živio!‘“

Naravna posledica tega je bila, da so trkali, pili in peli, peli in pili. Zato so se tudi odprle duri in pivcem se je pridružila gospa Ivanka in, opazivša preugodni po-

ložaj, zopet urno izginila po drugi „štefan“: Šenica namreč po gostilnah ni ostajal dolžan.

Gluha noč je zavila v svoj plašč naravo; samo redka lučica v skritem kotu kake hiše pri stokajočem bolniku je oznanjala, da stanovavci niso zamrli, marveč samo spé. Pri Pavčiču je bilo nocoj drugače. Okna odlične pivnice so bila sicer skrbno zagr-njena, pa preglasni klici: „Živio! pereat!“ in večkrat ponavljajoči se refren ruske himne je razodeval nepozvanemu ušesu, da biva tukaj pri vincu vesela družba.

Žalosten refren!

„Kaj nam kdo hoče? Mi se veselimo po svoje in ne žalimo, ne izzivamo nikogar. Naj le kdo zopet pride le-sem sitit izdajalsko svojo dušo!“ jezil se je pristav in obupno pristavil: „Zares, daleč smo že, predaleč!“ Oko se mu je uprló v železno vez pod stropom, kjer je visela svetilnica; njegove misli pa so bile še dalj od njega... „Gospoda moja“, začne skoro boječe, „glavarja premagamo samo z njim samim.“

„Govoriš kakor orakel v Delfih, Jože.“

„Da: hudiča z Belcebubom.“

„Prosim, jasneje, gospod govornik“, pritegne Rus.

„Dobro; razdvojimo glavarja in Zagollija!“

„Kako pa? Ali se motiš? Modra kri skupaj tišči.“

„Naj le tišči. Nekoliko zatajevanja, nekoliko diplomatične spretnosti, nekoliko kadila, obljubo železnice, pa bo naš pl. Fran in še kdo drugi!“

„Veš, Jože, pozno je že; sami duhovi menda govoré iz tebe, pa slabi duhovi. To bi se reklo udati se in nič manj.“

„Janko, to ne bo udaja, marveč diplomatična pridobitev. Saj si kos politika za naše domače razmere.“

„Pa ne toliko, da bi umel tvoj predlog drugače ko s tvojega osebneга stališča.“

„Tako-le, tako-le! Prav, gospod kumšija! Že večkrat smo rekli, da bi se prijatelj rad združil — z doto Zagollijeve sestre Irenke. Tako-le! Jaz sem star lisjak. Ženil, ženil!“

„In priženil naši razdejani domovini nekaj izgubljenih imovitih duš in našemu okraju zaželeni mir.“

„Rajši nič kakor tak mir z nasprotniki!“ udari ob mizo Dobravec in si pogladi lase nazaj mimo ušesa.

„Niste diplomati, pa niste, gospoda moja!“

„Pa pošteni Slovenci.“

„Pošteni osli“, je hotel priložiti Šenica, pa se je bal, da se ne potržejo že itak rahle vezi, spajajoče liste štiriperesnice.

Nezadovoljni in že precej vinski so se ločili, in nikdo ni zinil tisti večer besedice o tako čudni spravi.

Pet dni pozneje pa je dobil Josip Šenica najostrejši ukor in dekret, da je premeščen v skrajnji kot kranjske dežele z ljubeznivim pristavkom: „In če še jedenkrat, zadene ga izguba službe in vseh pravic.“ Obdolžen je bil, da je sam poučeval tovariše „rusko himno“, sam jo navdušeno pel in silil druge peti.

Nekdo je gotovo oni večer v Podgorju poslušal, ko je Šenica učil petje in ni zabil povedati na pripravnem mestu, da pouk ni bil brezuspešen.

Kdo je bil tisti izdajavec, o tem molči celo gostobesedno in tehtno, izrazovito pisana podgorska kronika, omenjujoča dogodek le mimogrede: „Ino so taisti večer črez uro pili in peli ino so bili prav veseli, pa so se kmalu potem kesali. Za veseljem pride žalost.“

Tudi učiteljema so poslali „nosa“, katera pa spominja kronika že obširneje: „Oba učitelja sta dobila ukor, po domače ‚bisbajs‘, kar je bolje umevno. Tisti ukor pa ne bo velike koristi; zakaj namen tistega naznanila je bil škoditi novemu poslancu ino pristavu z nanosnikom, kakor je bil namen tiste grde pesmi z lepim napevom poštene ljudi dražiti, da bi kdo komu okna pobil. Tako je pa ino ostane resnica, da odrastle ljudi kaznujejo s palico ino ravno tako je tudi resnica, da otroke kaznujejo samo s šibo.“

Seveda je modri kronist zabil omeniti, da boli oboje.

Le Pavčič ni dobil ničesar. Zakaj?

„Jaz pa piščalko imam, žvižgam le sam — poslanec sem; pa se bojé.“

Žalostno se je poslavljaj Josip Šenica.

Irenka je vsled tega udarca zbolela. Bali so se za njeno zdravje zlasti, ker je često izgubljala zavest in bledla nerazumne stvari o narodu slovenskem in o Josipu Šenici in o velikih domoljubih. Le z največjim naporom je prišla opiraje se na postrežnico čez vrt sestrične Faninke se poslovit.

Josip, že nekoliko vinski — zakaj v vinu se najlože pozabi žalost — jo je pogledal pomilovalno:

„Ali ti si bolna, bolna revica, Irenka! Jaz pa potrebujem sveže, krepke ženice.“

Ona se je razjokala, naslonivši se v Faninkini sobi na posteljo:

„Kako naj bom zdrava, Josip, ko zate ni dobro in čas najine združitve še vedno tako daleč!“

„V dveh letih boš samosvoja, o, Irenka, in tudi moja, naj se tvoj brat tudi ugrizne v peto!“

„A kje boš že ti v dveh letih?“

„Kje? Adjunkt bom, nič več. Kje? Ne vem.“

„Josip, ko bi si ti prebral, kakor sva že večkrat govorila, samostojnejšo službo! Imaš sposobnosti, Josip.“

„Za to sem že prestar.“

„Ko se sprijazniš z bratom, dobiš podpore pri njem.“

„A kdaj bo to in kako, Irenka? On je streljal name!“

„O, vi moški zabite vse. Pridejo drugi časi.“

„A kdaj?“

„Tega jaz ne vem.“

„Jaz tudi ne vem; vendar upajva, Irenka, ubožica moja! Upajva!“

„Bog daj, Josip!“

„Brrr! Kako me zebe. Z Bogom, draga moja!“

„Pošlji naši Faninki kako knjigo zame in ne zabi, da tukaj v Selišču zate živi in trpi tvoja Irenka. Piši!“

Vdova Faninka je morala šestkrat zunaj zakašljati, da je nevarnost blizu, šele potem sta se ločila.

Oni večer je Šenica poslednjič v Selišču poudarjal svoje narodno mučeništvo in svojo nedolžnost, spremljal s citrami občutno in ganljivo:

Še nocoj mi luna mila —
razsvetluj mi pot temno!

Gostilničar, majhni, širokopleči in le prečesto in nikdar v svojo škodo ne pomežikujoči in ne požvižgujoči Muhič, je nosil za „štefanom štefan“; „štefanov“ pa le ni bilo konca.

Polnoč se ni zmenila za nikogar, nikdo ne zanjo.

Obligatni maček seveda tudi ni mogel izostati; pa Šenica je imel danes za oba pripravljen voz, ki ju je potegnil v Podgorje. Tajal se je baš sušcev sneg — lepotilo devicam —, v goščavi je požvižgaval drozeg, odpevala sta mu kos in brinjevka, in solnce je sijalo prijazno. Na Josipovih prsih je duhtela kita vijolic in njih duh ni ugajal njegovemu glavobolu. A draga mu je bila ta kita.

V irhastih hlačah, zelenem telovniku z zlato verižico in z lovskim kastorcem na glavi ga je čakal pred hišo poslanec Pavčič.

Po navadnem vsakdanjem pozdravu mu reče ravnodušno:

„Torej danes si moj gost. Za odhod je čas jutri. Deteljica mora biti še jedenkrat skupaj, mejdunaj, pa mora!“

„Danes ne bo.“

„Kaj? Ne bo?“ Neverjetno je zmajal z glavo, pa videč Josipovo hladno odločnost, je dejal nekaj mirneje: „Čakaj, pošljem vsaj po Dobravca.“

„Njega pozdravim mimogredé v šoli. Zdrav, Janko!“

„Torej res ne ostaneš?“

„Pravim: Bog te živi!“

„I, no! Če že ni drugače, pojdi! A še jedenkrat bova trčila in pila!“

„Hvala! Ne smem več. Saj me vidiš: ubit sem kakor leskova trta. Pij, pij, samo pij!“

„In mačka pasi, kaj? A tudi naš viteški glavar je danes najbrž nekoliko mačkast, pa iz drugih vzrokov. Veš, kaj je novega, ne?“

„Spet kaznovan z globo?“

„Prestavljen, prestavljen, moj dragi. Na Dolenjsko pojde osrečevat pohlevne slovenske ovce s svojo nestrpnostjo. Pri nas ni zraka zanj. Mi smo mu posvetili, to se pravi: ti in jaz.“

„Hvala Bogu!“

„In božji previdnosti. Na svidenje!“

Šenica je bil že pri vozu, ko vzklikne: „Glej, no! Kaj bi bil skoro pozabil? Gospa, kje ste pa, gospa!“ zavpije skozi vežo v kuhinjo.

Iz družinske sobe se prikaže drobna glavica in majhna ročica je bila kmalu potem

v njegovi desnici. Josip je spodobno stisnil radodarno roko, ki mu je tolikokrat postregla z krepčevalno pijačo, stisnil in poljubil ter gospe kumici zelo, zelo ustregel, zakaj take olike ne zna v Podgorju vsakdo. Zato mu je tudi nekaj pošepnila na uho: „Kdaj bo svatba?“ in voščila več nego trikrat srečno pot.

Na prag za njim pa vendar ni stopila, zakaj „ž njim“ sta bila danes zopet na kratko, in Josip je odšel, da ga ni vpričo pohvalila, kako je vljuden. (Dalje.)

Šmarnic nikar!

(Slika iz življenja. — Spisal F. S. Finžgar.)

(Konec)

IV.

V gradiču balkoviškem so imeli gosti. Poleg znancev je bila še gospa teta s hčer-kama in malim sinčkom in tega odgojiteljica, sloka in suha ženska, mrčeznega obraza, kakor da bi bila huda nase in na ves svet. In sto teto je prišel mlad častnik Viktor pl. Heffer. Bil je to pač človek velikomestnih manir, pretiranega kretanja, nosljajočega izraza in neizmerno ponosen na sablo in zveneče srebrne ostroge. Z moškimi je občeval sicer prijazno, a iz vsakega stavka mu je donela oficirska samopašnost in oholost. Konji, hrti, plesi in rafinirano igranje z nesrečnimi ženskimi — to je bil vedno predmet najtemeljitejših njegovih govorov. Sicer se je čimpreje otrešel moške družbe in se oprijel gospic in zlasti zbral in osredotočil vso dvorljivost krog grajske Tonete. Tisočkrat pogrete fraze so mu tekle medeno gladko z gibkega jezika. Toneta je bila bogata, bila izobrazena, a ni bila razvajena in sveta ni poznala. Zato se ji je zdel ta Viktor kot člen čisto drugega sveta silno zanimiv, priljuden, zabaven — in v tej tesni in fini obleki — naravnost krasen, dočim ga je Julij obsodil: blaziran sitnež.

Odgojiteljica je sedla h klavirju. Mehanski so se zganili tenki koščeni prsti po tipkah, po salonu se je zazibal valček.

Plesali so prvič — šetali — in zopet plesali — in zopet šetali. Toneta je nosila pripete Julijeve šmarnice. — Sedli so krog mize in pili čašo starine. — Odgojiteljica je pa igrala dalje — igrala in mižala ter fantazirala v lahkih melodijah, iz njih prehajala v bučno drvenje, kakor šumi morje, kot se tepó valovi v strastnem viharju — potem pa zopet pojemala — bolj in bolj — kakor da bi ugašala luč življenja. „Grand Dieu! ma vie malheureuse!“ Globoko je vzdihnila in iz fantazije je stopila zopet med zemski vrtnec in iznova zaigrala za ples.

Julij še ni plesal s Toneto. Viktor je bil gost — ni mu mogel braniti, zlasti ker formalne zaroke ni bilo med njim in Toneto. A vendar ga je nekaj grabilo in grizlo, da je plesal nemirno, viharo, strastno. V živahnem vrtincu se prisuče mimo častnika. Prebledel je. Ustnice je stisnil in plesal še strastneje. Častnik je imel njegove šmarnice. — — —

Kakor da je demon planil v njegovo srce, tako se je hipno izpremenil. Ves srd je hotel

Za narod.

(Povest. — Spisal *Mirovič*.)

(Dalje.)

V.

Vse je bilo že pripravljeno.

Cerkvene zastave so nesli pred cerkev in naslonili na pokopališki zid, srebrne križe so postavili pred velika vrata, in rdeče slavnostno nebo je čakalo tudi v zakotku zunaj cerkve, da sprejme pod svojo streho našega Odrešenika.

Zvonovi so slovesno odzvonili že nekaterim križem iz sosednjih vasij, ko so privredli svoje ovčice v Podgorje k slovesni procesiji sv. Rešnjega Telesa.

Šolska mladina z zastavo je že nemirno čakala pred velikim oltarjem praznično ozaljšane cerkve. Vrsta belooblečenih deklic je potresla cvetlice tudi po tleh in po šumeče škrobanih krilcih svojih tovarišic.

No, sedaj se prične služba božja!

Ura odbije deset, slovesno pritrkovanje utihne, pevci pod Dobravčevim vodstvom na koru so se že počeno odhrkali, da odpojo „Asperges“, in Dobravec — danes v slovesni črni opravi — je zrl ponosno na svojo malo vojsko na pol izvežbanih slavcev — po žalostno-smešnem dogodku z rusko himno plašno razkropljenih — danes zopet zbranih.

Kar pozvoni: bam, bam, bim-bam, bam, bam!

Za Boga! Obhajilo! Kdo je neki tako oslabele? Hitimo po blagoslov! Hipoma je bil Dobravec brez svoje ukaželjne vojske na koru, in večina nestrpno čakajočega ljudstva se je zvrstila „za Bogom“ proti hiši deželnega poslanca Pavčiča.

Mož se je bil namreč prošli teden prehladil in sicer kar hkrati na dva nosa.

Prejšnjo nedeljo, praznik presv. Trojice, so bili v Podgorju sloveči štruklji po komolecu, katerih pristnost so prišli pokusiti tudi nekateri rojaki in rojakinje iz bližnjega

Trsta. Domače „žegnanje“ ali „opasilo“ je pač vsakemu pravemu rojaku velik praznik, pa tudi v Ameriki; kar je res, je res.

Pavčič je bil še mladenič in pozneje mož s svojimi rojaki, pa ne manje z rojakinjami zelo ljubezniv. Te navade ni opustil niti o letošnjih štrukljih. Bistro oko kumice Ivanke in velike matere županje in za njo skrbni zlobni jeziki so razodeli, da je med brhkimi Tržačankami tudi ona, taista, njegova nekdanja. Zato se je je lotil tihi kašelj, dokler ni prišel miroljubni sprog prav pozno sicer, pa prav dobre volje spat. Ondaj se je pa začela nevihta, spadajoča med zakonske tajnosti, kamor ne sme vselej — čeprav rada — niti pisateljska radovednost; toda skozi na pol zaprte oknice odmevajoče rohnenje in bobnenje, vršenje in bučanje je glasno pričalo, da boj ni lahak.

In v taki nevihti — kdo se ne bi prehladil, če bi bil tudi še jačji hrust nego sam Pavčič?

Naslednje dni so kuhali pri županu obligatni „rilec“ ob dvojnem ognju, pri katerega ognjiščih se pa župan ni grel. Zdvajajoč nad svojo preskrbno ženico je hodil okoli delavcev, posedal v senci in žalostno polegal po hladni zemlji.

Odtod nahod, katerega je mož izkušal pregnati po najnovejši metodi — z vodo; pa se mu je zdravljenje slabo posrečilo. Nahod mu je prešel v hripavost, hripavost v pljuča, in pljučnica je v dveh dneh pripravila orjaškega moža na rob groba.

Zdravnik je boječe potrdil influenco.

„Prav malo več sliši!“ so šepetali ljudje, prišedši v cerkev.

„Je junak; ta jo že še premaga, ali ko se poloti nas?“ Tako so skrbeli postarni možički, gladeč si lase na čelo, ko se je razvijala procesija po odičeni vasi.

In ko se je pozneje procesija ustavila pri prvem oltarju pod oknom Pavčičeve spalnice in so pevci novinci prav nespretno peli, so trdili poslančevi sorodniki, da bi se bil moral bolnik — nekdanj sam prvi pevec in radovoljni pevovodja — vsled tega obrniti na — drugo uho; pa Bog je obrnil drugače.

Za tisto popoldne potem je povabil podgorski duhovnik po litanijah pevce novince in pevce korenjake navzlic vsemu neuspehu na kozarec vina in založaj svinjske krače.

Po končanih litanijah je pa umrl poslanec Pavčič; vse je hitelo k smrtni postelji, vse je milovalo osirotelo družino.

V župnišču je ostala krača in na Pavčičevem ognjišču rilec — kuhan zaman . . .

„O, moj, o moj Janko! Saj nisi res, saj nisi umrl! Pogledaj me no, pogledaj!“ A Janko ni pogledal svoje ženice, ki mu je pol v nezavesti zatisnila oči.

„Gospod Rus! Kaj ne, da ni umrl?“ je zaklicala, prihitevša v spodnjo sobo, kjer je nekdanj štiriperesnica doganjala svoja junaštva.

„I, seveda ni umrl, gospa kumica. Ni umrl ne; v nebesih živi — tako-le“, in mož je še sam obrisal solzo.

Sv. Antona Padovana dan je pa bil pogreb. Lep dan je bil in lep pogreb, dasi je nebo prejšnji dan kazalo precej neprijazno lice. Po ti neskladnosti so hoteli nekateri soditi tudi pokojnega odločnega in resnega narodnega boritelja življenje. Z dušo in telesom goreč za svoj narod se je nagibal na ono stran, kjer so delali za mir. Zato mu je govoril slovo na grobu gospod župnik, a Pavčičevi osebni prijatelji nasprotne stranke so godrnjaje in zabavljaje odšli.

In še dolgo potem niso v javnosti nehale bneti strune te nezadovoljnosti.

Tudi Josip Šenica je izrazil vdovi Ivanki svoje sožalje, želel pokojnikovemu spominu sveti mir in pokoj in koncem lista rado vedno vprašal, kdo mu bo vreden naslednik.

Skrbno je gospa kumica spravila list k nebrotu drugih imenitnejših sožalnic in se spomnila nanj šele nekaj dnij pred posmrtno obravnavo v Selišču pri Faninki, ki je v tem času zadovoljno in uspešno dovršila

žalovanje po prvem soprogu, spoznavša za prihodnje čase dobršnega uradnika-vdovca. Sama se je pohvalila, da gre nemala zasluga na tej sreči tudi Irenki. Vdovec, baš za prav navdušen Slovenec, je v nekdanji čitalnici včasih poleg polička prebiral časnike, zabaval Faninko in Irenko, kakor je mogel in utegnil, ter slednjič srečno obvisel, kar je Irenko zelo veselilo.

„Tudi Šenica, praviš, ti je pisal?“ se začudi vesela Faninka in pokliče sorodnico.

„No, no, Ivanka, srečne oči! Vendar slednjič!“ jo pozdravi plemenita sorodnica.

„Moram, vidiš, moram! Zapuščinska obravnava — zopet novi stroški! Oh, koliko sem že plačala! In koliko bo še treba, pa bi ne bilo treba, ko bi živel on“. Tukaj sem se vrezala, tukaj, ljubi moji.“

„Kako, kako?“ sta hiteli obe.

„Vidita, jaz sem vzela vdovca.“

„Pa lepega vdovca, Ivanka!“

„Da, lep je bil in — močen, pa sem še pristavila zase: le-ta me še dolgo ne pokoplje; trden je ko Nanos.“

„Res, res! Pa ljubezniv. O, kako se je šalil in znal zabavati!“

„In kako naglo ga je spravilo!“

„Boš morala iskati drugega, kaj pa?“

„Misliš, kakor ti, Faninka!“

„E, pojdi no! Ko sem bila še v novi žalni obleki, sem mislila in govorila kakor sedaj ti; a verjami — saj smo same — da se z žalno obleko stara tudi žalost, hi, hi!“

„Ko bi le bilo res!“ pristavi vdovica in potegne z robcem preko obeh oči.

„Res, res! Kaj pa mora početi šele naša Irenka, revica! Rada bi ga dobila, z vso dušo ga ljubi, pa —.“

„Mi je pisal, pisal tudi on.“

„Kaj ti je pisal?“ vpraša hlastno in nemirno Irenka.

Vdovica jo pogleda z živahnim, od solz nekoliko zardelim očesom, in se ji prisilno nasmehne: „Ne boj se ne — samo sožalnico!“

„Hi, hi, hi!“ se posmeje sedaj namestu nje Faninka.

„O, veš, Ivanka! Včeraj sem zopet sedela na balkonu, ko je zahajalo solnce. Razme-

tavala sem kup časopisov in kup tudi njegovih knjig. Pogled se mi je ustavil tam na pustem gričevju, pa se mi je zopet dvignil preko širnih planjav po naši lepi domovini. Spomnila sem se tvojega rajnega in drugih imenitnih mož.“

„Tudi Josipa, seveda!“

„I, kaj bi tajila? Saj je on tudi med zašlužnimi možmi, ki so pa za svoje zasluge prezirani, preganjani . . .“

„O, naš, to moram potrditi, je imel lep pogreb. Skozi zaprto oknice sem strmela za dolgo vrsto pogrebcev z vseh krajev kranjske dežele, pa tudi od drugod. Tedaj sem šele spoznala, kako imenitnega moža mi je Bog naklonil. Še tiste neprilike ni bilo treba zastran pogrebnega govora, pa bi bilo vse prav.“

„Pa veš, česa je bilo še najmanj treba, Ivanka?“

„O, vem, vem!“ In na glas je zaplakala.

„Uboga Ivanka! Da je on umrl, kaj ne da? Revica, Ivanka!“

Vse tri so jokale.

„Moram iti na sodišče.“

„Pa se vrni na krožnik juhe!“

Jok se je ustavil, oči osušile, in sestrični sta se pogledali, kakor po dovršenem dobrem delu:

„Veš, težko ga bo pozabila.“

„Dokler ne pride drugi, ki je nji namenjen.“

Irenka je odkimala z lepo glavico in odšla.

Ivanka se je res vrnila in pri kupici vina so se še veliko več pogovorile. Irenka in vdovica sta še mnogo lože žalovali.

Da bi jih nikdo ne motil, so premestile, sejo v Faninkino spalnico. Tukaj je Irenka zopet začela o preziranih rodoljubih in srečno spravila v javnost željo: „Josip Šenica je vreden naslednik pokojnega Pavčiča!“

„O, pa res!“

„Ne! Moj stric, Cesar z Velikega Potoka, ki je danes tudi tukaj, nekaj ukaže, in on je rekel, da bodo sedaj volili — tvojega brata.“

„Frana? Kaj Frana? O, jaz sem resnično reva, vidite!“

„Stric trdi, da mora biti poslanec bogat, ker se treba potezati za železnico.“

„O, za železnico pa je moj brat. Že vidim, da sem izgubljena.“

Vdovica in Irenka sta jokali, Faninka ju je tolažila; pa ker je bilo to delo brezuspešno, je naposled še sama pritegnila zdihujočemu duetu, ki je pa kmalu nehal, zakaj glasni pogovor v spodnji sobi ga je predramil iz složnega žalovanja.

Možje so ugibali o novem poslancu — pa drugače kakor ženske zgoraj.

„Da, veste, železnica, ta, ta, corpo di bigoli! — Možje, železnico moramo dobiti. Jaz bi hotel delati zanjo; nisem brez višjih zvez, nisem brez evenka — pri moji veri!“

„Tudi jaz pravim tako! Železnica nas še reši. Saj vemo, kako smo sedaj lezli v dolgove“, pristavi Cesar in pomežikne sosedu Lobniku, češ, ko bi ti vedel: tudi pl. Zagolli ni bil tako bogat in vedno tako bahat kakor sedaj.

„Torej, kaj mi svetujete, gospoda, prosim!“

Viktor Gorenjec se je nemirno zganil na sedežu: „Kaj? Železnico hočemo, to moramo dobiti. S čim bom pa šolal otroke? In šole stanejo mnogo, veste. Železnico, če ne smo končani!“

„Pa če bom jaz poslanec, ne bomo končani. Poznam kmeta jaz — pri moji . . .“

„Torej ti bodi poslanec!“

In na to trditev se mu je zdelo primerno zvrniti kupico terana; kupico je pa spremljal soglasni smeh.

„He, he, moj dragi! To je lahko rečeno, težko storjeno“, pouči ga Cesar.

„Težko, težko! Treba dobrih agitatorjev“, dostavi Lobnik.

„In agitatorjem mnogo denarja.“

„Kako, kaj? Kaj pravite? Tudi denarja!“

„Mnogo denarja“, povzame Cesar dostojanstveno in mirno.

„E-e-e! Pa če ne zmagam?“

„A, vrag! Me že jezi! Kdo pravi, da ne? Mari nismo mi vsi zate, Fran?“ ponovi Gorenjec naglo.

„Mi vsi; a nas je še malo. Skrbeti morate“, pripomni Cesar, „v vsakem okraju za

tri, štiri spretne in zgovorne može, ki bodo umeli svoj posel in nasprotnikom gledali na prste.“

„No, to mislim, se zgodi v kratkem.“

„Potem se morate pokazati volivcem kjerkoli mogoče: na semnjih, ob javnih shodih in ob premovanju živine ter razviti svoj program.“

„Vraga! Moj program je železnica!“

„He, he! To ni dovolj. S takim programom vas poseka najnespretnější kandidatič. Poslanec mora imeti ob nastopu kolikor mogoče obširen program: koš, kjer ima za vsakogar nekaj — obljub, he, he!“

„Torej pravi miš-maš!“

„Morate biti naroden, prvič . . .“

„Fi-fi-fi-fi!“

„In veren — drugič — katoliško veren tudi . . .“

„Fi-fi-fi-fi-fi . . . in mežnar tudi, wie?“

„No, prosim, slušajte me! Jaz sem bil že v večjih volilnih bojih, nikdar kandidat, a vsekdar agitator. In agitator, oprostite, mora biti bolj zveden od kandidata. Če ne storite tega, vas ne bodo niti pogledali. Naš kmet, e hej! Jaz vem, kaj zobljejo naši ljudje najrajši.“

„Ali, gospod prijatelj! Prosim: ima-li nasproten kandidat vse te potrebne lastnosti?“

„Le počakajte, bodele videli, da jih ima še več.“

„Corpo di baccho! To ne bo lahek posel, kaj? Jaz nisem kmet, nisem Slovenec, nisem pobožen. Imam sicer veliko kmetiško posestvo — —.“

„Prav taki so kmetu pogodbi, da mu najprej verjamejo. Ako ne dela sam, vsaj ukaže, mora tudi nekaj umeti.“

„Gospod prijatelj, gospod Matevž, vi ste naš človek, umen človek. Zevnika ljudje tudi poznajo, on sam je kmet, a naši ljudje ne marajo zanj, ker ga poznajo predobro; prevzemite vi mandat za deželni zbor, in vsi vas bomo volili.“

„Mmm — niks da! To-le meni ne vrže.“

„Pa meni, mislite, bi vrglo?“

„Lepo prosim, gospod, vi ste plemič, imate zveze. Vi ste lahko sčasoma tudi de-

želni odbornik, in železnico imamo potem kakor — v žepu. Vi imate denar in — basta!“

To je pomagalo.

Začeli so zopet z železnico in končali s sklepom, da bo prihodnjo nedeljo zvečer prvi zaupni shod v Podgorju, kamor naj povabi Cesar z Velikega Potoka okoliške veljake.

Kmalu potem je zdrčal tam mimo voz vdove Ivanke. Tedaj se je zopet zganil Gorenjec: „Bo treba tudi nama, Matevž! Bog vedi, kaj počno doma moji otroci!“

„Kaj, otroci! Jaz pa ne vem, kaj delajo moji hlapci.“

In oba sta kmalu zdrčala gledat domov, kaj je — s kosilom.

V nedeljo proti večeru je pa pl. Zagollija konj ubiral pot v Podgorje. Lobnik je vlekel iz dolgocevne pipe goste oblake dima, ki se mu je hipoma izgubljal za ušesi, pl. Zagolli je pa držal vajeti in molčé dovrševal svoj že itak popolni načrt agitacije in dovršeno sliko zmage in veselo sliko najblažje bodočnosti.

Veselil se je, kakor še nikdar, samega sebe in svoje srečne misli o poslanstvu. Da se ni že prej spomnil tega!

„Fran“, mu je rekla neki dan po kosilu Irenka še pri mizi v obednici, „ti hočeš biti poslanec?“

„Kdo ti je to povedal?“ — Fran je uprl pogled v nasprotno steno, kjer je sedel v lovski opravi naslikan njegov oče.

„Kdo mi je pravil? Jaz vem!“

„No, pa kaj?“

„Ali hočeš, da ti pomagam?“

„Ha ha ha! Ti pomagaš? Morda zato, ker si vsaki dan zakopana v kope slovenskih časopisov?“

„Jaz ti pomagam, da boš prav gotovo poslanec.“

„No, seveda, warum denn nicht? Samo radoveden sem . . .“

„Zato pa samo obljubi najprej, da boš slušal moj nasvet. Zevnik ruje proti tebi. Zbral je vse tiste sramotilne članke, ki jih je proti tebi — nemškutarju — pošiljala v svet nekdanja štiriperesnica, in bobna sedaj:

Glejte, takega-le bodo volili! Sami so ga zavrgli, sami zopet pobrali. Proti temu, Fran, to dobro veš, bodo težki dokazi. — Obljubi torej, da boš slušal mene! — Če lahko tudi izpolnim brez škode na časti. Stvar ostane seveda med nama —“

„Dobro: torej med nama! Jaz pojdem med ljudi. Ženske me poznajo — za dobro poznajo; in kjer ukaže ženska, kako mora mož voliti, tam ne bodo Zevnika volili. To ti dam pisano . . .“

„Z menoj pa pojde — ne uganeš kdo? Izvrsten zagovornik in pristen agitator — Josip Šenica!“

„Was, Teufel! Bodi pametna! Nikar se ne norčuj! Saj si previdna.“

„Seveda sem, in zato ti tudi zmagaš, če ti pomaga on.“

Molk.

Nad pl. Franom na steni je visela slika njegove matere v nevestini opravi in prav ljubko zrla svoja otroka pri mizi. Vsakdo bi moral reči: to je Irenka! In vendar je bila Irenka v tem dvomu, med upom in strahom: se li brat uda ali ne uda, še lepša.

Za nekaj trenutkov zmaje brat neverjetno z glavo:

„Moj sovražnik da bi mi pomagal? Že s tem, da kandidujem na podlagi slovenskega programa, sem zatajil vse stare plemenitaške tradicije.“

„Ali ti ni prav tega svetoval — Josip Šenica?“

Pl. Zagolli se prime za glavo: „Hm! Ali ž njim sem se že streljal. On ima po dvo-bojskih pravilih še pravico pomeriti in streliti na-me, ko bi le vse vedel.“

„Misliš, da ne ve? Poslanec Pavčič je še tisto jutro, ko ste pricapljali zmrzli domov za glavarjem, rekel na tihem Faninki: Ako bodo oni molčali, bomo tudi mi; ako pa sprožijo stvar pred sodiščem, zasučemo stvar tako, da je imel samo pl. Zagolli morilni namen, adjunkt pa je hotel streljati v zrak. In ti bi bil strogo kaznovan, ker si stvar tako naperil, da bi bil le ti lahko njega ubil in ne on tebe. Lepa stvar, kaj ne?“

„Zato ne verjamem, da bi mi pomagal.“

„Meni verjami; jaz vem.“

„Kako veš?“

„No, ker ti moram že vse povedati, bodi! Nekdaj me je rad videl, in jaz njega. Saj tudi ni tako dolgo, da bi se ti več ne domislil. Zakaj si ga pravzaprav izzival na dvoboj? Sedaj se te več ne bojim, dovolj sem letna.“

„Pa zato?“

„Zato mislim, naj bi on tebi pomagal do poslanstva, in jaz bi dobila moža.“

„Josipa?“

„Nobenega drugega.“

„Dobro! Če veš, da bo veljalo, bomo slavili zaroko tisti večer po moji izvolitvi.“

„Hvala lepa, Fran! Izvrstno!“

„Svatovali pa bomo, ko bo zagotovljena železnica.“

„Najbrž ne bo tega več dolgo. Jaz rada berem slovenske časopise.“

„Vem, vem; Josip te je pohujšal!“

„In tebe?“

„Mene je železnica.“

„Morda nama bo še vse to vrlo koristilo. Glej no, najino mater! Ali ni bila rojena grofica — kontesa — pa je vse sama gospodinjala? Mi se moramo modernizirati.“

„To je res potrebno. Vidiš, ako zmagam v deželni zbor, mala skrb potem tudi za na Dunaj, a če pridem na Dunaj pred ministre, stavim polovico premoženja, da bodo železnico prej zmerili mimo Selišča v Trst, nego se vrnem domov.“

„Tudi Šenici boš lahko pomagal, Fran.“

„Kaj za svaka, jedinega svaka pojdem vsak dan k ministru, če bo treba. Tisto leto, ko bom jaz državni poslanec, bo on, garantujem, deželne sodnije svetnik.“

„No, pa vidiš, da me ženske tudi ukrenemo kako modro.“

„To si že, Irenka. Le piši mu, naj prosi za dopust ali pa naj kar nalašč zbolí, da pride k nam na zrak, pa kmalu, kmalu. Družbo in kraj, kjer poravnava midva nekdanje nasprotstvo, določimo popreje.“

Med potoma vozeč se z Lobnikom v Podgorje na prvi volilni sestanek, je Zagolli pre-mišljaj, s čim bi o prihodu presenetil ne-

kdanjega sovražnika. Ugibal je in ugibal, in ko je voz stal že pred veliko gostilno „pri črnem orlu“, ni uganil še ničesar.

Malobrojni gostje so bili zbrani v zadnji, tako zvani zaupni sobici poleg kuhinje. Učitelj Rus je bil v tem času premeščen na najbližje učiteljsko mesto in ni mogel priti; njegov naslednik se pa ni bavil z javnostjo. Stric Koren je bil sicer v duhu „pri črnem orlu“, a v resnici je njegovo telo paslo skrnino na postelji. Duhovnikov niso vabili, pa tudi niso prišli.

Podgorski pl. Zagolli je maral za politiko, kolikor politika zanj. Sedel je na odličnejšem koncu mize ter pridno točil sebi in bratu, pridno klical vina in pil. O pogovorih ni umel ničesar. Še najrajši je pritrjal Viktorju Gorenjcu, ki je po navadi zinil kako tehtno besedo.

„Nekateri učitelji bodo tudi volilni možje, kaj, gospod Dobravec?“ vpraša pl. Fran prijazno, kakor ni že davno govoril z nekdanjim izvršujočim članom zamrle štiriperesnice.

„Upam, da bodo.“

„Slišim, da bodo nekateri volili celo za nasprotno stranko.“

„Mogoče; mi imamo običajno še vedno vsak svojo glavo in v glavi vsak svoje prepričanje.“

„Prosim, bodite tako dobri, da mi pravočasno naznanite imena onih gospodov tovarišev volilnih mož, katere bi bilo mogoče pridobiti z besedo ali pa...“ Pl. Fran je zganil s prsti desne roke, kakor bi štel bankovce; Cesar je pa radovedno uprl pogled v Dobravca, češ: zdajle vas imamo tu-le-le!

„Ne bo treba, gospod grajščak! —“

„Zakaj ne?“

„Ker med nami nima sploh nikdo svojega prepričanja na prodaj.“

„E, verjamem, oprostite! Hotel sem reči: prepričanje lahko ostane prepričanje, če prav se včasih krene nekoliko drugače.“

„Učitelj ne sme nikoli drugače kreniti.“

Ob toliki trdovratnosti je nehal pl. Zagolli.

„Torej ste sami možje — jekleni značaji,“ vpraša Cesar nagajivo.

„Kdor ne verjame, naj poskusi.“

Kandidat je bil previdnejši. Tukaj treba napeti druge strune, si je mislil in začel: „Vi veste, gospoda, da silijo vsled vedno večje revščine v deželo socijalnodemokraške ideje; kaj, gospod učitelj, vi ste že pisali o tem! — Železnica bi pa povzdignila naše blagostanje, revež bi imel dovolj zaslužka in s tem dovolj tudi vsega. S tem bi bilo tudi vse bolje.“

„Živio, živio!“ ponovi Gorenjec proti Dobravcu, „ta govori prav, veste, jaz vem, da govori prav, take može treba poslušati!“ — In pl. Zagolli je nadaljeval: „Rojen sem med vami, govorim z vami isti jezik in kandidujem ne podlagi narodne nezavisne stranke.“

„Dobro, dobro“, pritrди Cesar.

„Sezidal sem svojem in sebi na pokopališču krasen mavzolej, ki me stoji nad deset tisočakov. Tam se sme brati tudi maša in tam bomo počivali, upam, mi vsi, ne, Vinko?“

Pl. Vinko je praskal z nohti po ščetinasti bradi in radovedno poslušal, odkod bratu tolika modrost in tolika zgovornost.

„Svoje vere — nadaljuje — res da ne nosim vedno na jeziku, kakor nekateri in kakor je tudi moj nasprotnik Zevnik ni nosil doslej, a jaz jo nosim rajši v srcu. Za pokojno famulijo plačam mnogo sv. maš, in ni ga večera — verjamite mi, — naj pridem domov kadarkoli in kakorkoli, da ne bi se prekrižal in zmolil očenaša...“

„E, hudiča! Od kdaj si pa tako pobožen, brate?“

Navzoči so se namuznili, pili, pušili, kihali in kašljali, da bi zadušili smeh; potoški Cesar je pa začel nevoljno na prste šteti zanesljive glasove.

(Konec.)

Za narod.

(Povest. — Spisal *Mirovič*.)

(Konec.)

VI.

Po odhodu okrajnega glavarja se je nadaljevalo v našem okraju nekdanje politično tekmovanje. Neodvisna stranka je sedaj prodirala lože nego kdaj prej. Stranka je stranki očitala razne stvari, ki so pa za našo povest brez pomena.

Gregor Zevnik je stal neki dan pred gostilno pri Muhiču, napajal par volivcev, ki so ga došli vprašat za svet, in si veselo brisal roke ob hlače na stegnih. „Večen kandidat vendar ne ostanem, ho, ho! Moj najhujši nasprotnik, če Bog dá in sreča junaska, sramotno pogori z vsemi onimi, ki so me nekdanj prezirali. Vsekdar sem imel srce za narod; Zagolli tudi pravi, da je ima, a samo pravi. Mene je hotel neki dan zagnati na cesto, pa sem si usodil denarje, ho, ho! tam, kjer so bili, ho, ho! In sedaj sem celo kandidat. — Vsi njegovi tisočaki mu ne bodo pomagali.“

Dočim sta se obe stranki tako „podajali“, so se previdno, kakor človek, ki ve, kaj dela, pomikali med volivce socijalni demokratje, s kazalcema obeh rok kazaje na levo in desno: „Taki-le so ti vaši mali in veliki bogovi! Z obljubami, katerih jim nikdar ne zmanjka, hočejo premamiti vas, da bi jih volili in s tem osrečili najprej — same sebe; svoje napake pa valé drug na drugega. Pravi vaši prijatelji smo mi. Mi vam ne obetamo ničesar, pa tem več delamo. Ne verjemite gospodi; ona služi kapitalu, ki dere njo, nas in vas. Mi hočemo delovati na to, da postane delavec tudi solastnik in sopoveljnik vsemogočnemu kapitalu!“

In marsikdo je zganil z rameni: „Res je tako! A obljubil sem že na obe strani. Več ne morem!“

Nekdanji seliški sodnik se je silno čudil, da je dobil bivši njegov adjunkt dvatedenski dopust po tisti lestvici, po kateri so mu „njega dni“ prihajali resni ukori. „No, no, bolezen je, bolezen —“, je godrnjal močno skozi nos, „to so pl. Zagollija zveze. No, no! Tak je res sposoben za poslanca. Pod njegovim okriljem postane Šenica prej pravosodja minister nego jaz deželnega sodišča svetnik. No, no!“

Vendar se to modrovanje ni uresničilo.

Še pred volitvijo je dobil sodnik naslov deželnega svetnika in za priboljšek — modro polo.

Šenica je tlesknil ob dlani: „Sedaj gre moja pšenica v klasje!“ Nekega večera sta bila z Irenko pri vdovi Ivanki v Podgorju, kjer sta z dobršno malico dovrševala istega dne agitatorsko poslovanje.

„Glej no, Josip! Kakor nalašč! Ali nisem ukrenila modro, da sem vaju spravila z bratom? Kdo drugi bo v Selišču sodnik, če ne ti?“

„In kdo gospa sodnikova?“

„O tem rajši molčiva, počasnež; saj bi lahko že bila.“

On ji je z obema rokama stisnil lici in pogledal zaupno v ono rjavo oko, in tiste mehke ustnice . . . in poklical še jeden liter.

„Ivanka, Ivanka! Kaj pravi ta-le moj — Josip?“

„I, kaj pravi? Oh!“ Častitala je obema in slednjič pristavila še dvakrat: „Oh!“

„Potrpajte, gospa, in nikar se ne šalite! Tudi vam še zasiže toplo solnce — ljubeznive sreče. Tudi vi še dobite krepko moško podporo; mladi ste še, čvrsti, krepki in take podpore tudi potrebni. Tako nežna vdovica, oh! . . .“

Irenka ga je udarila po ustih.

„Nikdar, gospod pristav, nikdar!“

„He, he! Poznamo, poznamo!“

In Vodnik in Strossmayer sta gledala na srečno trojico.

„Ivanka, na, pij!“ ponudi Irenka solzeči se sestrični. „Kaj se boš branila? Sedaj si sama!“

Okusila je, nakremžila lepo lice in položila zahvaljujé se kupico na mizo.

„Tako malo?“

„Ne smem, oh, ne smem!“

„Pa vendar skrbite vedno za dobro kapljico v kleti.“

„To je pa moja dolžnost.“

Šenica je zopet nalil in zopet izpraznil kupico.

„Josip! Noč se bliža. Plačaj in pojdiva! Danes sva opravila dobro.“

„Pa res! Kako bo kaj z volitvijo?“

„Izvrstno, veš, Ivanka.“

„E, kaj izvrstno! Figo, izvrstno! Ko bi le ljudstvo ne bilo tako zatelebano v tiste stare predsodke. Bomo videli!“

„Josip! Rajši reci tako, da sva midva še vse premalo pridna.“

„A, ha! Pri kupici sva, kaj?“

Pijmo ga, pijmo,
dokler živimo,
saj ne dobimo
ga kapljice tam.

Bog te živi, nevesta! Zevnika pa naj vrag vzame!“

S tem se je tolažil za neuspehe.

Zvečer je Irenka štelá, računala glasove, čitala nasprotna poročila in često odgovarjala agitatorjem v drugih okrajih, a Šenica je po gostilnah razvijal Franov program, pil in pil, pa bodočega svaka tolažil z vsakovrstnimi pretvezami.

Slednjič so nestrpno čakali samo še dneva volitve.

„Le par glasov še, veš, Fran, pa smo pod streho, ali pa naj par nasprotnikov za tisti dan zboli . . . Ne stane baš mnogo.“

„E, to bomo naredili, kako pa!“

Na bivališču okrajnega glavarstva v trgu I. se je še zjutraj pred določeno uro zbirala množica ljudstva: volivcev, nevolivcev, agitatorjev in radovednežev. Z vseh strani so prihajali dolgi vozovi z možmi volivci.

Josip si je izmislil poseben dovtip.

Zvedel je namreč, da imajo nasprotni volivci plačan skupen golaš v neki gostilni, in naročil za svoje ljudi v nasprotni gostilni telečjo pečenko. Zato je pa vrgel med ljudi takoj zabavljico, da je golaš konjski in oslovski. Pečenka je pa ostala, kar je bila, gosposka jed, kratko: volivci so se ločili v skupini: „gospodje“ in „osli“.

Ko sta s Franom liki metulja obletala vse skupine, je vprašal večkrat Šenica volivce: „Ste-li vi ‚gospod‘, ali ‚ihaha‘?“

„Jaz mislim, da sem gospod, a vi ste ihaha!“ je bil odgovor predrznih mladih mož Zevnikove stranke.

In molčé sta jo popihala čakati prihajajočih volivcev, da bi se jim prikupila ali drugače pridobila par glasov.

Res se je posrečilo; a dvakrat je moral celo Josip sam skrivaj poseči v žep, da so se pogodili, zakaj Zagolli je nerad popuščal denar. Za večjo varnost in sigurnejšo zmago sta kupila celo nekaj glasov povrhu, in zdravnik, ki je pokojnemu Pavčiču potrdil ‚hripo‘, je imel danes precej opravila, da je volilnim možem preiskal vse dozdevne bolezni.

„Pri moji veri, veš, da ni — dobro?“ vzklikne Fran.

„Kako ne?“

„Volitev se je že pričela. Poglej na dvorišče! Poznaš-li one neznane obraze?“

„Jaz nikogar.“

„Jaz pa vse še iz Trsta: socijalni demokratje, mein Lieber!“

„E, kaj bodo ti! Ljudstvo je še preneumno za njih ideje. Niti mene niso umeli.“

„Boš videl, dragi moj!“

„Pa v komisijo?“

„So volili od naše strani samo mene.“

„Saperment! To je slabo.“

Oba sta se hipoma izgubila med volivci na prostranem dvorišču. Zamišljena in v silnih skrbih nista uzrla niti Vinka pl. Zagollija, stoječega z nadučiteljem Rusom takoj pri vhodu.

„O, ta vrag! Vi ne veste, ljubi moj, koliko to stane!“

„Najbrž premalo, gospod plemeniti.“

„Sedmi stotak je izginil že včeraj.“

„Kaj, stotak! Ko bi rekli: tisočak, tako-le, gospod plemeniti, pa bi šli nasprotniki ihaha!“

„Pa tako, kaj mislite?“

„Mislim, mislim — kaj mislim — tako-le, da bo težko kaj.“

„O, ta vrag!“

„Na volišče, na volišče, kar je ,gospodov!“

Fran pl. Zagolli je hitel k svojim ovčicam, Šenica za njim.

„Josip, pusti me! Ti si že pijan. Pojdi pit črno kavo, pa pridi počakat končnega uspeha!“

Jednostavno klicanje imen volivcev, jednostavno in enakomerno nazivanje bodočega poslanca. Volilni zapisnik je kazal tri odbrane: Zevnik z večino od kmetiške stranke, pl. Zagolli z manjšim številom glasov od stranke „gospodov“ — in Dolenjčič od socialnih demokratov, ki so pobrali pl. Zagolliju največ glasov.

„Škandal! Sramota! Kdo bi si bil mislil! Saj smo vendar pošteni posestniki, pa ne anarhisti, mokrač! in puntarji! Proč ž njimi!“ so godrnjali presenečeni Zagollijevi volivci, a demokrati jim niso ostajali dolžni: „Vi ste gosposki hlapci, sužnji, gosposki ,ihaha!“

Ožja volitev! Zopet klici ogorčenja: „Kaj takega še nikdar! Škandal! — —“

Konec!

„Propali smo! Propali smo! Ti prokleti mokrač! Škandal! Grobokopi naroda! Vladni mameluki!“

„Živio Zevnik! Strani z ,gospodo!“ Sedaj pa le na golaš! ,Ihaha‘ bomo dali ,gospodi‘! Živio!“

Gosposka teletina se je nagloma umaknila, in premaganci so se razkropili na vse strani, očitaje nasprotni stranki izdajstvo; gostilničar je pa tožil, da se ne bo dal nikdar več speljati na led, ker ima sila veliko izgubo.

* * *

Nekoliko drugače se je igra končala zvečer v Selišču.

Ko je pl. Zagolli videl, da je sramotno poražen, je sedel na lahki koleselj in odfrčal, kakor tič v svoje gnezdo, grdo gledaje vsakogar in z rezko kletvico med zobmi; klel je pa ta dan le nemški. — Šenica je dobro pil in sladko dremal med nasprotniki pri golašu.

Zvečer so se shajali pri Faninki poparjeni nezavisni, še vedno stiskali pesti in se popraševali:

„Kdo je kriv? Saj smo računali na gotovo zmago!“

„Ali vidite? Jaz sem vedel, da bo tako!“ se je ustil Gorenjec in pritiskal palčev noht na usta.

„E vraga si vedel!“

„Tiho, Matevž! Veš, jaz berem. Kaj pa bereš ti tam na Velikem Potoku, kjer imate celo nekaj krajši dan nego drugi zemljani.“

„Zato pa imate vi Podgorci toliko daljšega, da vam ostaja še po štiriindvajset ur za bahatost na dan.“

„Ali pustimo to, Matevž! Poslušaj! Ti si vrl človek! Vsi Potočani niso toliko vredni. Ali tega vendar ne veš, zakaj nisem hotel biti volilni mož.“

„Ker si pol tič, pol miš.“

„O, ne, primejduši! Kako to veš?“

„Ker si se branil izvolitve, pa si vendar trdil, da sta ti in pl. Zagolli nekakšna aristokrata.“

„Matevž, škoda, da sva bila že kdaj prijatelja! Ali ne veš, da imam otroke za šolo, in da grehe starišev dandanes maščujejo na otrocih? Kolikokrat, ali se ne spominjaš, sem vam to pravil! Tudi pokojnemu Pavčiču sem to pravil, in on je potem celo stvar celo po časnikih vlačil in se košatil z mojim — s tujim perjem.“

„Hm, hm, da, da. A čuj, kaj ta krik? Kaj pa to?“

„O, saperment! Pijanci! Matevž, saj sem vedel: Slovenec pije na veselje in na žalost.“

Krik se je bližal: „Oh, oh, oh! A, a, a!“

„Kaj se je zgodilo? Fani, povejte, no! Fani, plačam! Račun, prosim!“

Fani ni videla, ni slišala svojih častitih gostov.

Pristava Šenico so vlekli Zagollijevi hlapci naravnost k njej.

„Luč, luč! Hitro luč!“ Vse se je zgrnilo v vežo.

Prišel je tudi vdove Faninke zaročenec in ljubeznivo se naslonivši na njeno ramo vprašal, kaj bi utegnilo biti temu vzrok.

„Sama ne vem, ljubi moj. Najbrže je padel po stopnicah. Mož ga je včasih rad srkal.“

„Ne, ne, gospa!“ se je protivil hlapec. „Naš gospod so ga udarili s stolom po glavi, ker je pred volitvijo menda premalo delal po teh-le vaseh in menda, veste, tudi preveč pil. Pa menda sta imela piko druga na drugega še od tistikrat, veste, ko so ju razpodeli tam-le za fabriko, ker sta se streljala.“

„Oh, kakšno je pri nas v gradu nocoj“, pristavi drugi hlapec. „Slišite, taka večerja je bila pripravljena! Slišite, buteljke se še sedaj močijo v ledu, pa so vsi zbežali. Tudi podgorski gospod je bil povabljen na zaročno, slišite, pa ga ni. In pa gospa so zbežali v svojo sobo in pa gospica so pokleknilile pred brata, slišite, in kričali: ‚Na, ubij še mene! Sedaj, ko si njega, udari še mene, Fran! Jaz in moj Josip morava skupno doseči palmo narodnega mučeništva.‘ Tako so kričali, pa udarili jih vendar niso.“

„O, o, a, a, a!“

Na tleh zdihujoči ranjenec se je vsem smilil. Nekateri so se že spogledovali: kaj pa sedaj?

„Gori ga nesite v sobo št. 1“, reče gospa, „pa hitro po zdravnika!“

Gorenjec ni mogel trpeti človeške krvi in ni prišel gledat, marveč je tem radovedneje popraševal druge in tem plašneje gledal:

„Kaj, kaj se je zgodilo?“

„Polovica las nad levim ušesom mu manjka.“

„Si videl, Matevž?“

„E, videl, videl, magari ne! Najbrž mu manjka tudi toliko glave.“

„Kaj, Franu? škoda!“

„Ne! Šenici! Res s teboj se ne more več govoriti.“

„O, ti premejduši! Iz tega ne bo nič prida! Kako sem razburjen!“

„Počakajmo, kaj poreče zdravnik!“

„Pa res!“

V kotu je Lobnik gladil svojo brado in pritrdil: „Dro, dro!“

Pocedili so zadnje kapljice v kozarce, pozabavljali Zevnikovi izvolitvi, ki mora biti vsekakor ovržena, klicali še vina, kate-rega jim ni imel kdo prinesiti; kar stopi v sobo skrbno si brisaje umite roke zdravnik, majhen, siv možiček:

„Dober večer, gospoda! Ne bo hud'ga, ne bo hud'ga! Smrt ga ne more bit, če ga ni prebita tista kost.“

„Hvala Bogu! Veste, meni je zastran Frana. Ta-le tukaj gori je že tako — izgubljen — pijanec.“

„Počasi, Viktor!“ ga ustavi Cesar. „Takih zaslug za narod, kakor jih ima pristav Šenica, ne boš imel ti nikdar.“

„In tebi jih tudi ne privoščim.“

„Prosim; jaz vem, kaj govorim. Moža sem poznal osebno in prav dobro.“

„Resnica, resnica“, je pomagal zdravnik. „To vam je velik slovenski patriota! Klobuk z glave, vam rečem, gospoda. Govornik —.“

„Pijanec“, dregne zopet Gorenjec.

„Prosim, gospod! V moji dežela — ker jaz sem iz Italia doma — so pitorji, so poeta, so skulptorji — sami artisti intelligenti! A kadar začno piti — la pregho! Altro che ubbriaconi. To vse dela genio!“

„Pa navada“, potrdi Gorenjec bolj po tihem, zakaj na umetniško polje se ni rad spuščal drugače, kakor z usti polnimi hvale in z mislimi daleč proč.

Ropot, ki je bil v veži in po stopnicah prenehal po zdravnikovem prihodu, se je zopet začel in še celo hujši. Luči po veži sem in tje, po stopnicah gori in doli, tekanje po cesti, skrivnostno šepetanje, zamorjeni vzdih . . .

„Morda je ranjenec slab, gospod doktor!“

„Ma ga ni mogoče“, vzklikne, pa vendar stopi pogledat.

V tem stopi v sobo preplašena in objokana gospodinja:

„Oh, ne veste, ne! Bog nas varuj! Druga nesreča! Pa kakšna! Irenko so sedaj-le pobrali na vrtu malo živo. Skočila je z balkona, hoteča najbrž kakor v sanjah za njim — za ženinom, o katerem je mislila, da je mrtev. Gotovo se ji je zmešalo, revici. — Čujte no! Sedaj-le je pozvonilo, jo gredó spraviti z Bogom.“

„Tudi ti-le je Šenica zmešal glavo s svojo pretiranostjo za narod, le meni verjemite! Jaz vem, koliko je sanjarila prej, ko ga ni še poznala, in sedaj, ko sta bila tajno zaročena.“

„E, saj bi ne bilo napačno, ko bi jo bil vzel.“

„Ne rečem, ne rečem; morda bi se bil celo poboljšal in postal po svojih izvrstnih sposobnostih trezen politik.“

„In s tem bi bil nam in sebi veliko več koristil nego s pretiranimi frazami ob polnem litru in na pol in več pijanih poslušavcih.“

„To ga je pogubilo; zakaj v uradu je bil s strankami — z mano ne — prestrog. Zato je ko agitator tako malo opravil. E, he! Včeraj z bičem, danes s kruhom ne ide več. Ljudstvo ni tako neumno —.“

„Viktor, danes imaš nenavadno dobre misli.“

„Ali nisi vedel še tega? Jaz berem — čitam —.“

„Seveda, pa govoriš včasih tako neslano, da bi te pes ne poslušal, a danes —?“

„No, pa prinesite še merico! Matevž, ti si vrl človek, veš; midva sva oba vrla človeka. Čakaj, to-le še popijeva, pa pojdeva!“

V tem hipu so pozvali zdravnika k Zagolliju.

„Veš kaj, Matevž, danes je dan imenitnih dogodkov. Počakajva, kaj bo še tukaj!“

Kmalu je Faninka prijokala v sobo:

„Revica je v nezavesti. O, moj Bog! Samo v sveto olje so jo deli. Zdravnik pravi, da ne pričaka dneva, oh! . . .“

„Viktor, sedaj pa le domov! Zadosti veva. Lahko noč, gospod Lobnik; gospa, lahka noč!“

„Oh, zame ne bo lahka noč!“

* * *

Fran pl. Zagolli je plačal Josipu Šenici za težko telesno poškodbo vsled sodne razsodbe nekaj stotakov; za res je pa le pristav poravnal njemu stari dolg.

V deželno- in državnozborske volitve se ni mešal več, dasi še sedaj hrepeni po železnici. Ako ga je kdo vprašal, zakaj je tako nagloma vse opustil, je molčé pokazal mavzolej na pokopališču, češ: „tam-le biva moja sestra — žrtev pristavove in moje navdušenosti za narod. E, to ni in ni za nas aristokrate, kaj?“

In nevoljno se je obrnil strani, šel pogledat nove konje z Ogrskega ali pa s puško in torbo po zajčke v Jelenje, kjer se je nekdanji strogi red, zahtevajoč jedenkrat v letu zajčjo smrt, temeljito premenil. Zagolli straši zajčke skoro vsak dan v neprepovedanem času. „Stalna na tom svetu samo miena jest.“

Vendar pa roma zajček varno in skrivaj v Zagollijevo kuhinjo, kjer mu za to določene roke odmerijo vsa drugačna pota, nego jih je imel nekdanji prednik, provročivši v javnosti tako opasne posledice.

Ob zadnji občinski volitvi so ga seliški tržani soglasno izvolili županom, in pl. Fran je ta častni posel tudi sprejel, samo da pokaže tekmeču Zevniku, da navzlic poslanstvu nima v rodni občini toliko zaslombe, da bi bil zopet župan.

Ko je o neki priliki Gašpar Lobnik obiskal svoje znance in fabriškega izdelka poživavce in se oglasil v Podgorju pri Gorenjcu, je moral javno priznati, da Fran župani izvrstno.

„Kaj? Ne samo izvrstno, tudi varčno. Slišim, da namerja s čistim dobičkom pri občinskih dohodkih kupiti tamošnjo pivo-varno, kaj?“

„Pa naj jo kupi, dro, dro! Rajši služim njemu zastonj nego čifutu za tisočake, dro!“

„Tako je prav, gospod Lobnik! Svoji k svojim! Tudi jaz imam otroke; za te moramo skrbeti, ne?“

„Dro, dro!“ In pogladil je dolgo pivarsko brado in pomislil, da najbrž vse to ne bo nič pomagalo: pl. Zagolli ga je najbrž —

po tolikih tirjatvah in tolikem čakanju — že naznanil čifutu, ki ga zastran dolgov za otroke v šolah gotovo zapodi po svetu.

„Vi lahko skrbite, ker imate kje vzeti, gospod Gorenjec, pa redite se poleg tega, da vas kmalu mast zalije.“

„Kaj, imam kje vzeti, seveda: dokler mi dajo v hranilnici.“

„A-a-a!“

„Resnica! Danes so slabi časi, mi smo pa iz dobrih časov navajeni dobro živeti. Za mojo pamet je bil v Podgorju samo moj oče, gospod, a sedaj je že vsak rokomavhar.“

„Dro, prav res! A krivice se vam ne pozna.“

„E, veste naduha, naduha. Preveč kadim, veste . . . eh, eh! . . . in pijem; jem malo, eh, eh! in hodim malo.“

„Ta ne bo še kmalu jenjal kašljati“, si je mislil Lobnik.

Še tisto pomlad se je oglasil pri srečni nevesti Faninki in vzel slovo:

„Gospa, vi lepo v sveti zakon, jaz pa z nebrojno družino s trebuhom za kruhom. Taka je naša sreča!“

„Torej res greste?“

„Res!“

„Kam pa greste?“

„O, da bi jaz vedel, gospa!“

„Revež!“ je pomislila, še vedno lepo oko je orosila solza, a gospa mu je molče ponudila roko.

„Bom pa pozdravil v Ljubljani Šenico.“

„O, prosim, gospod! Ali veste, kaj dela?“

„Hm! Kaj bi ne vedel: pije in piše.“

„Kaj nima službe?“

„Ima penzijo, pa se vežba pri odvetniku, a skrb in žalost utaplja v vinu, kar je še najmodrejša . . .“

„Prerad ga pije.“

„E, gospa, tako vrl narodnjak, ki bi zgorel za narod, in tako malo sreče! Kaj pa hoče?“

„Z Bogom!“

„Z Bogom!“

V Podgorju se je ustavil tudi pri vdovi bivšega poslanca, kjer je potoški Cesar — sedanji župan — tirjal nekdanji dolg.

„Saj sem pravil, da nas bodo prodali, kakor so poštarja Slakarja!“

„Stric, ne bodo vas ne; tudi vi nas ne bode. Sama znam delati. Prosim, izvolite določiti dan, pa se na sodišču pogodiva, v kolikih obrokih vas izplačam.“

„A, tako?“

„I, ajte no! Več ne morem, kakor plačati, dasi ni dolg kdo ve kako velik. Ali vam še to ni prav?“

„No, no!“

Pogovor je ustavil Lobnik:

„Gospoda, prosim, oprostite. Jaz odhajam in pozdravljam vse skupaj.“

„Torej vas je res poslal Zagolli?“

„Res!“

„Za Šenico . . . Pa saj sta bila prijatelja!“

„Dokler se mu ni posrečilo dobiti cenejšega pivarja v novo kupljeno tovarno, ki pripravi oba na beraško palico.“

„Da, kaj hočete! On je sedaj v Selišču mal bog.“

„Da, svojim častivcem, in veliki vrag svojim protivnikom.“

„To ga bo ujedlo; bodele videli. Slišim, da je že naletel zaradi neke prisege. — Soproga mu je umrla. Otrok nima. Živi kakor bi ne bilo pekla ne nebes. To ne more naprej . . .“

„Moj rajni ga ni mogel niti s koncem očesa.“

„E, tudi Šenica ne; in to ga je pogubilo“, pravi župan.

„Kako, kako?“ vprašata oba radovedno.

„Oni dan sem slišal v Ljubljani, da je že v bolnišnici: suhi kašelj, vinska jetika se ga je lotila. In pa to vedno trdi: ‚Moram, moram za njo, za Irenko, ker je ona mislila, da mora za mano; sedaj me pa čaka, sirota! Tako-le plačujejo delo za narod, ha, ha! Pa še pravijo, da me vtaknejo v norišnico, ha, ha! One druge v norišnico, ki so mi zagrenili življenje; jaz pa moram za Irenko, saj sva se skupaj trudila za narod, za narod, smrt za narod.‘ A jaz sem še trden, hvala Bogu! Ko dobim službo, se pl. Zagolliju javno in prav primerno zahvalim.“

„E, tudi jaz bi se mu zahvalil in še marsikdo za potrebo: ko bi ob zadnji volitvi ne bil tako nespreten, bi imeli že železnico. Kaj bo Zevnik? On je samo za doma.“

„In še za doma ne, — pa dober človek, dro!“

„Hm!“ je skomizgnil Cesar in se tudi sam odpravil za odhajajočim pivarjem.

Voza sta zdrčala s Pavčičevega dvorišča drug za drugim; Cesar in Lobnik sta pa takoj na cesti srečala strica Korena in učitelja Dobravca, ki sta prijateljski kramljaje šla po vasi.

„Bes te plentaj!“ zagodrnja Cesar predse v koleselj: „Odklej sta pa ta dva prijatelja? Svet se res preminja.“ In še ozrl se je za njima, kar ni bila njegova navada. „Hm! Slučajno se nista dobila!“ Hotel se je še drugič ozreti, pa je rajši udaril po kobilici, da sta kakor veter zdrčala na Veliki Potok.

Sedaj je le še kratka naša povest:

V veseli družbi obeh pl. Zagollijev, Viktorja Gorenjca in še nekaj navadnejših Podgorcev se samo stric Koren in Dobravec nista gledala rada, kar se dvigne stric in približa svojo kupo Dobravčevi:

„Bog te živi, če smem tako reči. Pozabiva!“

„No, pa Bog te živi, stric, ali da me ne boš več ovajal zastran nelojalnosti!“

„E, to je minulo, in sam sem vesel, da je minulo. A Bog sam ve, da ste tedaj trpeli sami nedolžni; jaz sem menil okresati Pavčiča, s katerim nisva bila prijatelja.“

„A, tako?“

„Tako, tako!“

„Ne-li tudi Šenico?“

„Ne vem, čemu? Z mano ni bil nikoli preveč robat . . . Sem zabil . . .“

„Potem bodi odpuščeno in pozabljeno!“

„In pozabljeno! Živio! Pa tisto pesem boš pevce odvadil“, pristavi Dobravec na uho.

„Tega se nisem učil, stric.“

„O, vem, vem; pa znaš tudi — samouk.“

Vesel je bil sivi starček in ponosno se je dvigal na prste, kakor da hoče tudi v velikosti, ne samo v čislu in časti doseči nekdanjega Pavčiča.

Srečni stric!

Znana podgorska kronika, zanesljiva po svoji natančnosti in nepristranosti, pa izvršuje stvar mirno:

„Danes nas je zapustil učitelj Dobravec. Skozi dvanajst let so mu pevci in orgle izvrstno peli. Tudi sam je znal peti. Tista pesem pa, tista grda o Iškarijotu, se ni nikoli več pela in se ne bo, ker so jo pevci morali pozabiti. Tako je prav. Zato želimo prijatelju Dobravcu, da bi bil na svoji novi službi srečen ino zadovoljen; če pa ne, naj se precej povrne zopet k nam.“

Ker smo že na koncu, ne smemo zamolčati, da ni bil pisec podgorske kronike nihče drugi kakor stric Koren sam.

Zadnja beležka, tičoča se naše povesti, slove:

„Včeraj je bil odstavljen od županovanja seliški župan zaradi nepravlega pričevanja v neki pravdi. Suum cuique!“

Srečanje.

Tam po beli cesti
gre pogrebcev trop,
milo zvon iz line
vabi na pokop . . .

A po drugi poti
ženi se mudí,
mirno ji v naročju
drobno dete spí! —

Ljudmila